

Ба 484.48

ІЛ·БАРАШКА

ШЛЯХ
ЗМАГАНЬНЯ
І ПЕРАМОГ

БЕЛДЗЯРЖВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК 1928 г.

XRAPH
DIPLOMATAS
TOMASCI

~~А 24242~~

~~ас 18659~~

~~БД 6990~~

Іл. БАРАШКА

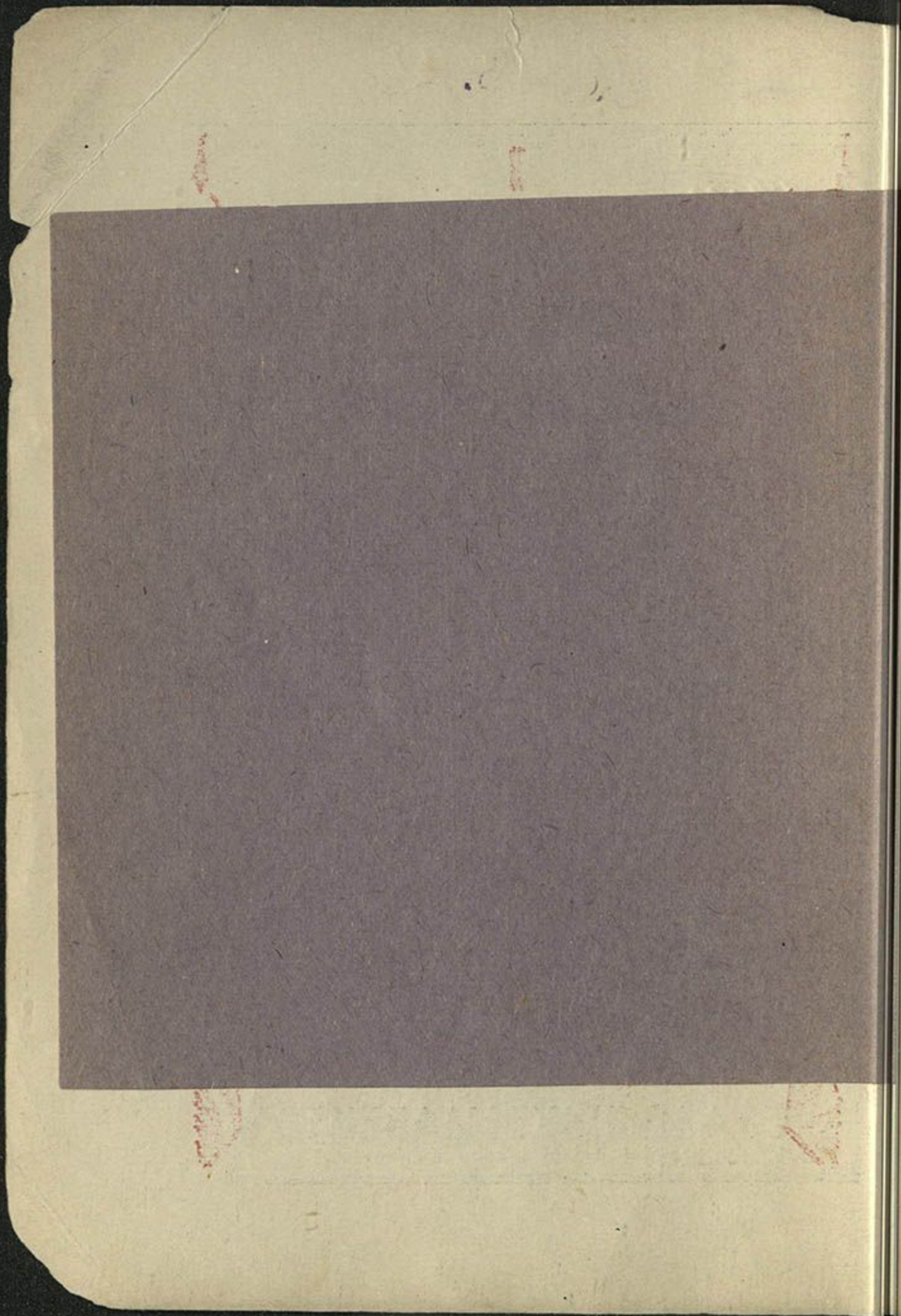
Заўважаныя памылкі.

Стар.	Рад. зверху	Надрукована	Трэба
5	8	„сусьветнага пролетары- яту немаможнага сялян- ства“.	„сусьветнага пролетары- яту і немаможнага сялян- ства“.
19	15	„на заваёўку“	„на заваёву“
25	13	„часовы ўрад даруе“	„часовы ўрад даручае“
30	22	„азхапілі Вільню“	„захапілі Вільню“
34	11	„з паслугачымі“	„з паслугачамі“
43	18	„ка бандытызму“	„да бандытызму“
66	17—18	„ў раёне Меншчыны, Гомельшчыны“	„ў раёне Меншчыны альбо Гомельшчыны“

На старонцы 51 трэці радок знізу перавернуты.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА

М Е Н С К — 1928

~~5 А 9~~
~~24242~~

~~ас~~
~~18659~~

~~9~~
~~БД 6990~~

Б248448

Іл. БАРАШКА

ШЛЯХ ЗМАГАНЬНЯ І П Е Р А М О Г

БД 48448
Бел. аддзёл
1994 г.

Навукова-Методолёгічным Камітэтам пры
НКА БССР дапушчана ў якасьці дапамож-
ніка для настаўнікаў школ, кіраўнікоў хат-
чытальняў, нардамоў і лікпунктаў

Майце настаўніку,
наважанаму Уладзіміру Іванавічу

з нашай

15/II 1929 г. Іл. Барашка

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
М Е Н С К — 1928

~~Рэдакц~~
3

М. БАРАШКА

ІІІІІХ ЗМАТАННІНН
І ІІІІІ А М О І

Галоўнае выданне: 1900 г.
Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выд-ва.
М. Мінск.

Handwritten notes and signatures, including the number 72.

Заказ № 87. У ліку 6000 экз. Галоўлітбел № 514.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выд-ва.

ПРАДМОВА

Ня золатам, не залатымі літарамі, а крывёю рабочых і сялян упісана ў агульначалавечую гісторыю змаганьне працоўных за Савецкую Беларусь.

У барацьбе з панамі і капіталістамі, у барацьбе з іхнымі наймітамі і прыслужнікамі не адну ахвяру прынеслі рабочыя і сяляне. Крывёю сыноў і братоў паліты вузкія сыдзежкі беларускіх лясоў, багны балот і пыльныя каляіны нашых гасьцінцаў.

У змаганьні, у барацьбе стваралі рабочыя і сяляне сваю незалежнасьць ад пана, ад капіталістага, ад царскага чыноўніка, ад нямецкага кайзэра і беланольскай шляхты.

І пад кіраўніцтвам свайго правадыра—куністычнай ланінскай партыі—рабочыя і сяляне сталіся пераможцамі.

Адвеку прыгнечаная, адвеку эксплёатаваная рабоча-сялянская Савецкая Беларусь сёньня з гонарам сьвяткуе дзесятыя ўгодкі сваёй незалежнасьці, свайго гаспадараньня на сваіх уласных гонях, на пабудаваных уласнай крывёй і потам фабрыках і заводах.

Цяжкі і ўпарты шлях змаганьня!

Колькі працы паложана, колькі трэба яшчэ зрабіць, каб палепшыць сваё становішча сваімі ўласнымі сіламі і потам, каб жыцьцё сваё зрабіць лепшым за жыцьцё бацькоў і дзядоў нашых.

Рабоча-сялянскія масы добра ведаюць гэта. За такі кароткі час ужо адбудаваны ўсе заводы і фабрыкі, адбудавана зруйнаваная прамысловасьць, будуюцца новыя і новыя фабрыкі ды заводы, паляпшаецца наша сельская гаспадарка, узмацняецца барацьба за ўраджайнасьць палёў нашых, зерні культуры і навукі трапляюць у самыя глухія беларускія вёскі сярод лясоў і балот, трапляюць туды, дзе яшчэ ўчора селянін, апрача бога, нячысьціка і пана, больш нічога ня ведаў, а сёньня, узброены ведамі навукі, ідзе ў змаганьне з адвечнай дрыгвою, асушае яе і творыць Новую Зямлю.

Расказаць у кароткіх словах пра нашу краіну, расказаць аб тым, як рабочыя і сяляне змагаліся і змагаюцца за сваю незалежнасьць, за незалежнасьць Савецкай Беларусі, і зьяўляецца мэтай гэтай кніжачкі.

А чытачы ані на хвіліну не павінны забывацца, што барацьба яшчэ далёка ня скончана, павінны памятаць, што яшчэ да гэтых часоў у Нясьвіжы, у Вільні і Варшаве жывуць «яснавяльможныя князі» Радзівілы, Сапегі, Тышкевічы, Ваньковічы, якія зайздросным вокам глядзяць на нашу зямлю і мараць а панаваньні...

Сваю незалежнасьць ад панства мы будзем бара-
ніць сваёй уласнай крывёй пры дапамозе нашых
братоў па крыві і барацьбе—рабочых і сялян расій-
скай, украінскай ды інш. нацыянальнасьцяй, якія
разам з намі, рабочымі і сялянамі Савецкай Бела-
русі, складаюць першы ў сьвеце вялізны Саюз Са-
вецкіх Соцыялістычных Рэспублік—бацькаўшчыну
сусьветнага пролетарыяту немаможнага сялянства.

ЛЮЦЫН

Аўтар.

Імпэрыялістычная вайна—лютаўская рэволюцыя

Вялікая імпэрыялістычная вайна не абмінула нашай краіны.

Узьнікшы ў 1914 годзе, імпэрыялістычная вайна ўжо ў 1915 годзе дакацілася да Беларусі, стварыўшы з яе пляцдарм ваенных дзеяньняў расійска-нямецкага фронту.

І без таго небагатая народная гаспадарка нашай краіны цяпер пачала руйнавацца вельмі шпарка.

У вёсках Беларусі сяляне пачынаюць скарачаць плошчу засева,—здольныя да працы рабочыя рукі мобілізаваны царскім урадам і знаходзяцца на фронце... Для вайсковых патрэб мобілізуюцца шмат сялянскіх коняй,—і, такім чынам, селянін пазбаўляецца магчымасьці ўрабляць такую колькасць зямлі, якую ён урабляў у даваенны час.

З другога боку, скарачаецца мясцовая прамысловасьць,—фабрыкантам нявыгодна ў прыфрантовай паласе рабіць вялікія ўклады ў сваю прамысловасьць; да таго-ж, парушаны ваенным часам прывоз па чыгунках сыравіны,—і гэта зьяўляецца так-

сама адна́й з галоўных прычын заняпаду прамысловасці. Гэтак сама замала ў прамысловасці рабочых рук,—большасць працаздольных беларускіх рабочых на фронце...

Ужо пад канец 1915 году зачыняюцца амаль усе мясцовыя прадпрыемствы, і вайна накладае пячатку мярцьвечыны і руйнаваньня... Без работы іржавеюць машыны...

Тысяча рабочых, у з'вязку са спыненнем фабрычнай прамысловасці, робяцца беспрацоўнымі, і голад патрохі пранікае ў іхнія жабрацкія сем'і.

Толькі нязначная частка прадпрыемстваў Беларусі пераабсталёўваецца для вайсковых патрэб,—адчыняюцца хлебныя фабрыкі для задавалення фронту печаным хлебам, дзе вельмі нязначная частка рабочых знаходзіць сабе работу...

Вайсковыя перавозкі па чыгунках, па якіх у той час правозіліся гарматы і жывое чалавечае мяса для нямецкіх гармат, канчаткова разбурылі народную гаспадарку нашага краю.

Надышоў крызіс гаспадаркі, заняпад краю.

Цераз Беларусь яшчэ з самага пачатку вайны ехалі ўцекачы з Польшчы ў далёкі Сібір, на Каўказ, Украіну, ратуючыся ад сьмерці, кінуўшы на волю стыхіі свае гаспадаркі...

Ужо ў 1915 годзе нямецка-расійскі фронт дакаціўся і да Беларусі, правільней кажучы, да заходняй яе часткі. Ад пінскіх балот, цераз пушчы Белавежу, гоні Горадзеншчыны і Віленшчыны, да ва-

зёр Полаччыны змяняецца твар зямлі. Акопы бязьлітасна рэжуць сялянскія гоні, засева зьнішчаюцца, беларускія мястэчкі і вёскі бязьлітасна руйнуюцца гарматамі і пажарамі, калючы дрот абвівае ўсе вольныя мясціны зямлі...

Беларускія сяляне, сьледам за польскімі, пакідаюць родныя палеткі, і бясконцыя аboзы іх, галодных, разьдзетых, уцякаюць ад жахаў вайны... І 1916 год ня прыносіць паратунку. Стан народнай гаспадаркі з кожным днём, з кожным месяцам занепадае, незадаволенне вайной усё больш і больш выразна чуецца з усіх куткоў.

Бязумоўна, няма чаго і казаць аб культурным жыцьці нашай краіны ў той жудасны час.

Царскі ўрад, стварыўшы з Расійскай імперыі турму народаў, абсалютна не клапаціўся аб разьвіцьці нацыянальных культур, а ўсімі магчымымі спосабамі душыў іх,—праз сваю цэнзуру, чорнасотніцкі, монархічны друк, які адно толькі «великодержавное» лічыў культурным, а культуры другіх народаў, жыўшых на тэрыторыі імперыі, не прызнаваў. Чорнасотніцкія, монархічныя арганізацыі рашуча змагаліся з нацыянальнымі культурамі, маючы за сваёю сьпіною апору ў асобе цара, царквы і войска...

За царызмам беларуская культура ня мела жадных магчымасьцяў для свайго разьвіцьця. Маленькія спробы нязначнай часткі беларускіх культурнікаў, марыўшых аб адраджэньні беларускай куль-

туры, сустрэкаліся царскім урадам, як здрада, як «крамола», і ў корані знішчалася. У 1915 годзе адзіная беларуская газэта «Наша Ніва» была забаронена.

Лютаўская рэвалюцыя выразна паказала ўсю струхнеласьць царызму. Узьнікшыя ў пачатку 1917 году пратэсты і забастоўкі рабочых у Ленінградзе дакаціліся і да Беларусі, да Заходняга фронту. Змучаная вайной армія бачыла адно збаўленьне ад цяжкага нясьцерпнага становішча—гэта скінуць царызм, спыніць вайну... Настрой арміі перадаўся, бязумоўна, і нашаму насельніцтву... 27-га лютага (старога стылю) 1917 году і зьяўляецца апошнім днём царскага ўраду ў былой Расіі, у склад якой уваходзіла і наша бяспраўная, змучаная вайной і зруйнаваньнем Беларусь. Салдацкая маса Заходняга фронту з радасьцю сустрэла вестку аб нізрынуцьці царскага ўраду, стаўшы на бок рэвалюцыі. Высака па-над акопамі зруйнаванай Беларусі ўзьняўся чырвоны сьцяг свабоды.

Аднак, у процэсе рэвалюцыі ўладу захапіла буржуазія, паранейшаму пакінуўшы ў бяспраўным становішчы рабочых і сялян, а Заходняму фронту, як і іншым франтам, замест міру, загадала *перайсці ў наступленьне*, ваяваць з немцамі да «*нераможнага канца*».

Фактычна, часовы, буржуазны ўрад і яго камісары на мясцох пачалі рабіць тое-ж самае, што і Мікалай Другі з яго прыслужнікамі. *Расійскай бур-*

жуазіі хацелася вайной адцягнуць увагу рабочых і сялян ад нямінучага крызісу, нямінучага змаганьня іх за ўладу.

А рабочыя ды сяляне, побач з існаваньнем буржуазнай улады, пачалі організоўваць сваю рэволюцыйную ўладу—саветы рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў. Рабочыя і сяляне пачалі змагацца за свае правы, бязьлітасна выкрываючы ўсю ганебную політыку буржуазіі, захапіўшай уладу ў свае рукі і не жадаўшай выпусьціць з сваіх рук фабрыкі, заводы, зямлю.

Кіраўніцтва рабоча-сялянскім рэволюцыйным рухам узяла на сябе камуністычная партыя—авангард працоўных мас, якая на чале з тав. Леніным пачала рашуча змагацца за мір, за перадачу ўсіх фабрык, заводаў рабочым, за перадачу ўсёй зямлі працоўнаму сялянству, за нацыянальнае вызваленьне, што і было здзейсьнена ў часы Вялікага Кастрычніка.

Кастрычнік на Беларусі і Заходнім фронце

Кастрычнік на Беларусі цесна зьвязаны з імперыялістычнай вайной, з Заходнім фронтам. На сотні кілёметраў расьцягнулася лінія фронту. Многамільённае войска знаходзілася на тэрыторыі Беларусі. Заходні фронт меў надзвычай вялікае значэньне ў гісторыі барацьбы рабочых і сялян за Кастрычнік. На працягу ўсяго 1917 г. Зах. фронт быў ахоплены

полымем рэволюцыі,—імперыялістычная армія пачала развальвацца. З кожным днём бояздольнасьць фронту змяншалася, салдаты пакідалі акопы, замест таго, каб па загаду Керанскага ісьці ў наступленьне—«бараніць радзіму і рэволюцыю». З кожным днём павялічаўся лік салдат, прыхільных да лезунгаў бальшавізму; узьнікшая ў часе Лютаўскай рэволюцыі на чале з т. т. В. Кнорыным, А. Мясьніковым, Фрунзэ ды інш. бальшавіцкая фронтавая арганізацыя пачала ўзрастаць і павялічвацца. У яе шэрагі ідуць рэволюцыйныя рабочыя і сяляне Беларусі.

Нарэшце, пэрыод вялікага развалу арміі надышоў. Салдацкія масы Заходняга фронту віталі Кастрычнік. За пэрыод з лютага да кастрычніка рабоча-сялянскія масы, апранутыя ў салдацкія шыналі, уразумелі, што не на фронце імперыялістычнай вайны трэба «бараніць» рэволюцыю на чале з буржуазным часовым урадам. Яны зразумелі, што *патрэбна свая, новая рэволюцыя*. І ў той-жа час, калі ў Ленінградзе рабочыя, пад кіраўніцтвам Цэнтральнага Камітэту партыі бальшавікоў, вырвалі з юнкерскіх рук уладу, масы рабочых і сялян Заходняга фронту, таксама пад бальшавіцкім кіраўніцтвам, вырвалі ўладу з рук буржуазнага афіцэрства і стварылі свой Ваенна-рэволюцыйны камітэт Заходняга фронту, з тав. А. Мясьніковым на чале.

Рэволюцыянізаваныя франтавікі пакідалі імперыялістычны фронт і накіроўваліся на фронт

Кастрычніка ствараць сваю рэволюцыю—рэволюцыю рабочых і сялян.

Лёзунгі фронту «прэч вайну», «досыць непатрэбных ахвяр» былі зьменены ў адзін слаўтны лёзунг—справу абвяшчэння рабоча-сялянскай рэспублікі саветаў.

На тэрыторыі нашай краіны была абвешчана ваенна-рэволюцыйная ўлада.

І ўжо 19 лістапада 1917 году на краёвым зьездзе рабочых і салдацкіх дэпутатаў было констатавана, што па ўсёй краіне створаны саветы і ўлада знаходзіцца ў іх руках. Зьезд рашуча заявіў: спыніць вайну, уладу ўзяць у рукі рабочых і сялян, зямлю перадаць сялянству.

Але не маўчалі ў тыя часы і контр-рэволюцыянеры. Адны з іх ніяк не маглі пагадзіцца з бальшавіцкім лёзунгам аб нацыянальным вызваленні, жадаючы захаваць нашу краіну ў складзе Расіі, як «адзінай і непадзельнай»¹⁾. Другія, беларускія нацыяналісты²⁾, вышаўшы з дробна-буржуазнае

¹⁾ Да гэтай групы контр-рэволюцыйных сіл г. А. Чарвякоў у сваёй працы „За Савецкую Беларусь“ залічае гарадзкія думы, земствы, партыі расійскіх соцыялістых-рэволюцыянераў, расійскіх соцыял-дэмократаў (меншавікоў), Бунд і г.д.

²⁾ Беларускія нацыяналісты складаліся з Беларускай соцыялістычнай грамады, Беларускай партыі соцыялістых-народнікаў, партыі беларускіх соцыялістых-рэволюцыянераў. Цэнтрам беларускіх нацыяналістых у часы Лютаўскай рэволюцыі быў Беларускі Нацыянальны Камітэт, у склад якога ўваходзіў абшарнік Скірмунт, ксёндз Гадлеўскі, зямляўласнік Кастравіцкі, інтэлігенты, чыноўнікі, настаўнікі, а ў часы Кастрычніка—Беларуская рада і Беларускі абласны камітэт.

асярэдзіны, злучыўшыся з беларускімі памешчыкамі і ксяндзамі, абвясцілі барацьбу савецкай уладзе і бальшавіком, дамагаючыся «незалежнай» (разумей—буржуазнай. *І. Б.*) Беларусі. Яны на працягу 1917 году падбухторваюць сялянства супраць бальшавікоў. Але трэба сказаць, што сялянства не пайшло за нацыяналістамі, якія хоць і абяцалі «зямлю і волю» і, да таго, «незалежную Беларусь», але сьпеліся з панамі ды ксяндзамі—прыгнятальнікамі сялянства.

Беларускія нацыяналістычныя арганізацыі тых часоў імкнуліся стварыць незалежную дэмакратычную Беларусь наводле тыпу кулацкай Літвы ці Латвіі, якія ў процэсе разьвіцьця «дэмакратычнасьці» адна дакацілася да яскрава выяўленага фашызму, а другая—на шляху да яго.

Пра адносіны беларускага селяніна да рэволюцыйнай барацьбы ў той час, правільна пісала «Чырвоная Краіна» (№ 3—1927 г.):

«У рэволюцыйнай барацьбе беларускі селянін стаў неплеч з рабочым, бо сэнс барацьбы быў у тым, каб зьнішчыць эканамічнае, політычнае і нацыянальнае прыгнечаньне рабочага, каб вызваліць селяніна ад абшарніка, каб зрабіць селяніна «чалавекам», а яго мову і культуру—чалавечай. Гэтыя пытаньні—супольныя для рабочага і селяніна, а таму і барацьба за іх ажыцьцяўленьне была аднолькава канечна патрэбнай як для рабочага, так і для селяніна. Таму і сэнс нацыянальнага

пытання на Беларусі паступова, побач з разьвіцьцём рэволюцыі, зьмяняецца, як пачалі зьмяняцца і адносіны да рэволюцыі з боку розных соцыяльных груп. Таму і перамаглі беларускія рабочыя ды сяляне, якім у працягу доўгай барацьбы прышлося змагацца ня толькі са сваім панам і капіталістам, але якім выпала на долю вытрымаць цяжар окупацыі нямецкага імперыялізму і белапольскага арла. Вораг быў моцны, але яшчэ мацнейшай была рэволюцыйная воля рабочых і сялян».

І з гэтага часу рабочыя ў цесным саюзе з бяднейшым сялянствам нашай краіны, пад кіраўніцтвам бальшавікоў будуць свае саветы, ажыццяўляючы дыктатуру пролетарыяту ў барацьбе з капіталістамі, панамі і фабрыкантамі.

Роўна сто дзён існавала савецкая ўлада на Беларусі. У гэты час адбываліся мірныя перамаўленьні з галоўным нямецкім камандаваньнем у г. Берасьці. Нарэшце, перамаўленьні былі спынены і нямецкі імперыялізм окупаваў амаль што ўсю Беларусь.

Чорны арол нямецкага кайзэра ўзьвіўся па-над лясамі ды палеткамі змучанай, здратаванай Беларусі.

Прышоў час нямецкай окупацыі.

Нямецкая окупацыя на Беларусі

У дваццатых чыслах лютага месяца 1918 году нямецкае войска окупавала Беларусь.

Савецкая ўлада напярэдадні окупацыі павінна была пакінуць цэнтр рэвалюцыйнага руху—Менск і эвакуавацца ў Смаленск, а бальшавіцкая арганізацыя прымушана схавалася ў падполле і з глыбокага падполля кіраваць рэвалюцыйным рухам.

Затое ў першыя дні нямецкай окупацыі ўзяліся былі за стварэнне «незалежнасці» Беларусі беларускія дробна-буржуазныя нацыяналістычныя арганізацыі, заснаваўшы Народны сакратарыят Беларусі, разам з яўрэйскімі нацыяналістычнымі партыямі і расійскімі эсэрамі.

І ня глядзячы на тое, што ўрад так званай «Беларускай народнай рэспублікі» дзякаваў нямецкаму кайзэру Вільгэلمу за вызваленне Беларусі ад бальшавікоў і прасіў, каб ён узяў Беларусь пад абарону і апеку Нямецкай імперыі,—Вільгэльм нічога не адказаў наймітам буржуазіі і зраднікам рабочых і сялян ¹⁾).

Нямецкі імперыялізм ня лічыў патрэбным прызнаваць «беларускі» ўрад—калі бот окупанта зрабіўся поўнапраўным гаспадаром краіны. Нямецкі

¹⁾ Вось тэкст тэлеграмы, пасланай урадам „Беларускай народнай рэспублікі“ кайзэру Вільгэلمу:

„Рада Беларускай народнай рэспублікі, як выбраная прадстаўніца беларускага народу, звяртаецца да вашай імператарскай вялікасці са славамі глыбачэйшай падзякі за асвабоджэнне Беларусі нямецкімі войскамі з цяжкага ўціску чужога пануючага здзеку і анархіі.

„Рада Беларускай народнай рэспублікі дэкларавала незалежнасць цэльнае і недзялімае Беларусі і просіць вашу імператарскую вялікасць аб абароне ў яе кіраваньнях дзеля ўмаца-

кайзэр не пажадаў цацкацца з групкай нацыяналістычных элементаў, якія так дамагаліся «ўлады».

Прышоўшы ў зруйнаваную вайною краіну, нямецкі окупант распачаў арганізаваны рабунак краю. Нямецкія окупанты адразу ўзяліся падлічаць усю гаспадарку, пачынаючы з курыцы і канчаючы зямлёю, жывёлай, інвэнтаром.

Спачатку насельніцтва з вялікім давер'ем дала немцам гэтыя весткі пра свае гаспадаркі, паверыўшы агітацыі, што немцы, перапісаўшы ўсё загадзя, возьмуць у тых, у каго многа, і перададуць тым, хто галодны.

Аднак, ужо праз некаторы час беларускае сялянства зразумела, як хітра немцы абдурылі яго... Нямецкая вайсковая ўлада абвясціла першы падатак—ад кожнай курыцы па 2 яйкі на тыдзень, ад кожнай каровы—пэўную колькасць фунтаў масла на месяц, ад кожнага парсюка—столькі вась сала, ад кожнай дзесяціны—вось столькі збожжа...¹⁾

Гэта вельмі абурыла беларускага селяніна супроць окупантаў.

ванья гасударственай незалежнасці і незлімасці края ў звязі з Германскай імперыяй.

Толькі пад абаронай Германскай імперыі бачыць край сваю добрую долю ў будучыні.

Прэзідэнт Рады Іван Серада. Прэзідэнт Сакратарыяту Язэп Варонка; сябры рады: Раман-фон-Скірмунт, Антон Аўсянік, Паўлюк Аляксюк, Пётра Крэчэўскі, Язэп Лёсік".

¹⁾ Паводле ўспамінаў т. Славінскага і Крыніцкага (Бампі) „Кастрычнік на Беларусі“, Менск, 1927 г.

Пачалі варочацца памешчыкі. Пачаліся экзэкуцыі над тымі сялянамі, у каго знаходзілі панскае дабро, забранае ў часе рэволюцыі... Немцы апынуліся не на баку сялянства, а гарой стаялі за памешчыцкае дабро і бязьлітна катавалі сялян, а там, дзе не лупцавалі,—прымушалі сялян адрабляць пану за тое, што адважыліся былі ўвайсьці ў яго маёнтак...

За кожны вяршок сьсечанага ў панскім лесе дрэва селянін плаціў пану ў 10—15 разоў больш яго сапраўднага кошту.

Усё гэта ўздымала рэволюцыйны рух сялянства, казала пра канечную патрэбу змаганьня з чорным арлом, які, усьсеўшы на карак селяніна, сваімі кішчурамі бязьлітна разьдзіраў збалелыя, згаладалыя грудзі.

Арганізоўвала рэволюцыйныя настроі сялянства ў тыя часы бальшавіцкая падпольная арганізацыя, ствараючы ячэйкі, распаўсюджваючы камуністычную літаратуру.

«... Звычайна, прыяжджалі сяляне на рынак з кошыкамі,—успамінае адзін з кіраўнікоў рэволюцыйнага руху на Беларусі ў тыя часы, т. А. Славінскі,—(між іншым, з сялян я ўспамінаю старога Каранеўскага), у гэтыя кошыкі забіралі літаратуру ды везьлі да сябе. Гэтыя сяляне былі галоўнымі агентамі ў справе пашырэння нашай літаратуры, у справе агітацыі сярод сялянства. Яны-ж нам давалі весткі аб сялянскіх настроях, апавядалі пра розныя зда-

рэнні, што адбываліся ў тым ці іншым месцы, і, дзякуючы ўсяму гэтаму, мы лёгка ацэньвалі ды ўзважвалі тыя абставіны, у якіх мы знаходзімся, і на падставе гэтага вызначалі, як найбольш ахапіць масы, як лепей зрабіць уплыў ды арганізаваць гэтыя масы».

Бяз літасці, не зважаючы на беднасьць і зруйнаванасьць краю, немцы зьбіралі з насельніцтва контрыбуцыю. Насельніцтва прарэчыла гэтаму, і ў некаторых мясцох (Рагачоў) даходзіла да таго, што контрыбуцыю спаганялі зброяй...

Нямецкія окупанты ня цацкаліся і з рабочымі ў горадзе, відавочна падтрымліваючы фабрыкантаў і баронячы іхнія інтарэсы. Усьцешаныя фабрыканты ўпарта рабілі замахі на заваёўку Кастрычніка—на васьмігадзінны рабочы дзень; пра соцыяльнае страхаваньне рабочых няма чаго і казаць...¹⁾

Окупацыйны рэжым давёў рабочы рух да поўнага заняпаду, ня гледзячы на страшэнны голад, беспрацоўе і актыўнае наступленьне прадпрыемцаў. Але, не зважаючы на гэтыя цяжкія ўмовы працы, камуністычная партыя ўсімі магчымымі спосабамі арганізуе пролетарыят, рэволюцыянізуе яго профсаюзныя арганізацыі і ў некаторых выпадках пачынае адкрыта змагацца з нямецкім окупантам, арганізуючы забастоўкі за правы рабочых, наладжваючы дэманстрацыі ў часе рэволюцыйных сьвят, і

¹⁾ Паводле ўспамінаў т. Крыніцкага. Там-жа.

гэтым уздымае настрой рабочага, заклікае да барацьбы...

— Рабочыя масы,—піша ў сваіх успамінах А. Крыніцкі (Бампі),—зб'янтэжаныя ў першы пэрыод окупацыі, паволі арганізуюцца, пачынаюць рыхтаваць адпор абнаглелай наступаючай буржуазіі, гаспадаром, якія шырока карыстаюцца падтрыманьнем окупацыйнай улады.

«Актыўнасьць, бояздольнасьць пролетарыату, паступова ўзрастаючы, умацняюць наш уплыў (уплыў кунуністычнай партыі. *І. л. Б.*), прымушаючы «соцыялістычныя» партыі лявець ды ўсё больш лічыцца з намі.

«Так, у гэты пэрыод (сакавік—красавік) была наладжана добра арганізаваная двухтыднёвая забастоўка рабочых браварань, бр. Урэвічаў і бр. Ракаўшчыкаў. Рабочым прышлося змагацца на тры франты—з гаспадарамі, з штрэйкбрэхэрамі і нямецкай уладай (браты Ракаўшчыкі паставілі на сваім заводзе варту з нямецкіх салдат). Забастоўка мела абарончы характар, бо была выклікана імкненьнем гаспадароў разьлічыць значную частку рабочых у індывідуальным парадку, бяз удзелу фабрычных камітэтаў і саюзу; першымі пашлі н аўступкі Урэвічы, пасья—Ракаўшчыкі. Наадварот, характар наступленьня мела забастоўка гарбароў, якая адбывалася крыху пазьней (скураныя заводы перажывалі тады пэўны ўздым). Буйныя заводчыкі Сальман і Дэк, хоць апошні і сустрэў рабочых дэлегатаў з рэвольвэ-

рам у руцэ, хутка пашлі на ўстункі, дробныя гаспадары таксама здаліся пасья доўгага і ўпартага супраціўленьня. У часе забастоўкі гарбароў адзін рабочы быў арыштаваны немцамі. Доўга цягнулася забастоўка пекароў, якія змагаліся супроць замаху немцаў на 8-гадзінны рабочы дзень. Немцы здалі ў падрад фабрыканту Фрыдлянду арганізаванае па фабрычным спосабу хлебапячэньне для патрэб гарадскога насельніцтва. Эксплёатацыя на гэтым прадпрыемстве і спосабы павялічыць рабочы дзень выклікалі забастоўку. У забастоўцы пекароў чынны ўдзел прымаў наш камітэт, дапамагаючы зьбіраньнем грошай, кіраўніцтвам, пастаноўкай пытаньняў аб гэтай забастоўцы ў ЦБ профсаюзаў і г. д. Забастоўка пекароў, аднак, пад націскам штрэйкбрэхерскіх арганізацый, накіталт «беспрацоўных расійскіх афіцэраў» і дэклісаванай масы беспрацоўных інтэлігентаў, была пераможана, прычым перамаўленьні былі спынены наярэдадні Першага мая»...

І, ня глядзячы на ўціск нямецкай окупацыйнай улады, рабочы рух на Беларусі ахапляе ўсё большыя і большыя пролетарскія масы. Растуць шэрагі падпольнай комуністычнай арганізацыі,—пролетарыят і сялянства жывуць бальшавіцкімі настроямі і чынна рыхтуюцца да аднаўленьня ўлады саветаў на Беларусі.

Рэволюцыя ў Нямецчыне прысьпешыла заснаваньне БССР. Дзякуючы рэволюцыі нямецкая армія

пакінула ўсходнюю Беларусь. Адразу-ж, па меры адыходу немцаў, на тэрыторыі нашай краіны ўзьнікаюць саветы рабочых, чырвонаармейскіх і сялянскіх дэпутатаў,—рабочыя і сяляне вітаюць Чырвоную армію.

З поўным разуменьнем усяе адказнасці, з поўным разуменьнем канечнасці ажыццяўленьня лёзунгу Вялікага Кастрычніка аб нацыянальным самавызначэнні, камуністычная партыя, выяўляючы волю рабочых і сялян, ухваляе абвясціць незалежнасць рабоча-сялянскай Савецкай Беларусі. 30 снежня 1918 году шостая паўночна-заходняя канфэрэнцыя Расійскай камуністычнай партыі (бальшавікоў) абвясціла сябе першым зездам КП(б)Б і дэкларуе:

«Дзесяць доўгіх і пакутных месяцаў вы стагналі над цяжкім уціскам эксплуатацараў, памешчыкаў і капіталістых.

Дзесяць месяцаў працоўныя масы Беларусі былі прыгнечаны і прыдушаны сваімі ды чужаземнымі драпежнікамі, бяссьільныя скінуць іх панаваньне.

Але прышоў час, калі панаваньню дармаедаў надышоў канец, калі наша вызваліцелька і нажаданая госьціца, Чырвоная соцыялістычная армія, прынесла чырвоны сьцяг соцыялізму з краю ў край змучанай Беларусі.

Мы зьехаліся з усіх канцоў Беларусі на першы зезд камуністычнай партыі, каб тут вырашыць лёс працоўных беларускіх мас, каб шчыльней згурта-

ваць свае шэрагі перад тварам новай небяспекі, якая пагражае нам з боку капіталістых і буржуазіі—саюзнаікаў Антанты.

Зьезд ухваліў вялікую пастанову: ён абвесьціў Соцыялістычную Савецкую Беларускаю Рэспубліку з рабоча-сялянскім урадам Беларусі на чале.

Працоўныя масы Беларусі не жадаюць іншай улады, як улады саветаў, якая зьяўляецца ўладай рабочых, батракоў і сялян. Ём агідна ўлада памешчыцкай Беларускай рады і яе народная рэспубліка, якой працоўны народ проціставіць сваю рабоча-сялянскую ўладу, сваю савецкую рэспубліку...»

У гісторыі Беларусі пачынаецца новая эпоха, якая адкрываецца маніфэстам аб абвяшчэньні незалежнасьці БССР, выданым часовым рабоча-сялянскім савецкім урадам.

Пад чырвоным сьцягам камуністычнай партыі нарадзілася наша маладая рэспубліка—Савецкая Беларусь.

Абвяшчэньне незалежнасьці БССР

Урачыста, пасьвяточнаму, зьвярнуўся часовы рэволюцыйны рабоча-сялянскі ўрад Савецкай Беларусі да рабочых, бедных сялян і чырвонаармейцаў з Беларусі з маніфэстам аб абвяшчэньні незалежнасьці БССР.

Гэта было першага студзеня 1919 году,—роўна дзесяць год таму назад.

У маніфэсьце часовы рэволюцыйны ўрад кажа працоўным Беларусі аб тым, што Вялікая Кастрычнікавая рэволюцыя ў Расіі вызваліла рабочых і сялян, гэтых праўдзівых гаспадароў жыцця. Надыходзіць шчаслівая пара і для працоўных мас Беларусі, якія спаміж народаў Расіі, Літвы, Украіны ды Латвіі ад сёнешняга дня робяцца вольнымі і поўнапраўнымі гаспадарамі вольнай незалежнай Беларускай Соцыялістычнай Рэспублікі. *Ад сёнешняга дня Беларусь—Савецкая рэспубліка—робіцца рэспублікай працоўнага народу, рабочых, сялянскай беднаты і чырвонаармейцаў Беларусі.*

— Уставайце ўсе на абарону Савецкай Беларусі! Уставайце!—заклікаў маніфэст працоўных.

— Хутчэй да змогі! Каб не засталі вас у нядбайным спачынку, рыхтуючыся напацьці на Савецкую Беларусь, чорныя грамады польскіх легіянераў, пятлораўскія незалежнікі, а сьледам за імі белгвардзейскія слугі саюзынцкага імперыялізму.

— Да змогі!

— Да змогі!

— Да змогі!

І «імен вякі цярпеўшай няволю, пакуту і зьдзек, а ад гэтага дня вольнай Савецкай Рэспублікі Беларусі, і імен Чырвонай арміі, імен соцыяльнай рэволюцыі, імен сусьветнага міжнароднага камунізму.— часовы рэволюцыйны ўрад абвесьціў у маніфэсьце, што ўлада окупантаў ад гэтага часу лічыцца скасаванай, яна належыць толькі саветам рабочых, сялян-

скіх, батрацкіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў. Прадажніцкая буржуазная беларуская рада з яе так званымі «народнымі міністрамі» абвяшчаецца па-за законамі. Працоўныя розных нацыянальнасцяў, якія жывуць у Беларусі,—карыстаюцца роўным правам і знаходзяцца пад абаронаю рэволюцыйных законаў. Уся зямля памешчыкаў, манастыроў, царквоў, касцёлаў, духоўнікаў, з усім жывым і мёртвым багаццем, а таксама ўсе лясы, воды і нутры зямлі становяцца ўласнасцю працоўнага народу Беларусі. Маніфэст зазначае, што ўводзіцца васьмігадзінны рабочы дзень, а Чырвонай арміі, рабочым і сялянскай беднаце Беларусі часовы ўрад даруе ахову заваёў соцыяльнай рэволюцыі».

Маніфэст аб абвяшчэнні незалежнасці Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі напісаны палкімі словамі беларускага паэты і рэволюцыянера Цішкі Гартнага (З. Жылуновіча), які зьяўляўся старшынёй часовага рэволюцыйнага ўраду Савецкай Беларусі, і разам з А. Мясьніковым, С. Івановым, Ал. Чарвяковым і Рэйнгольдам (якія зьяўляліся сябрамі ўраду) падпісаў маніфэст.

Дзякуючы Кастрычнікавай рэволюцыі, у часы ўпартага змаганьня пад кіраўніцтвам камуністычнае партыі з сваімі адвечнымі ворагамі—панамі і капіталістамі—працоўныя Беларусі абвясцілі сваю незалежнасць, стварылі сваю рэспубліку. І сваім упартым, адважным і доўгім змаганьнем давялі ўсяму сьвету, што яны могуць быць абаронцамі сва-

ёй рэспублікі, могуць паміраць на баявых вартах— у імя абароны свае рэспублікі,—адной з заваёў соцыяльнай рэвалюцыі.

У той самы час, як у Менску—сталіцы БССР— была абвешчана незалежнасьць Савецкай Беларусі і Менскі пролетарыят сьвяткаваў перамогу, на вуліцах г. Вільні яшчэ адбывалася змаганьне працоўных за саветы, рэвалюцыйнаму пролетарыяту г. Вільні прышлося распачаць няроўную барацьбу з пасьпеўшымі організавацца белымі польскімі бандамі.

Вось як апісвае гэта героічнае змаганьне адзін з удзельнікаў:

«Цяжкія і трывожныя хвіліны прышлося перажыць віленскаму рэвалюцыйнаму пролетарыяту ў першыя дні 1919 г.

Калі нямецкія окупанты зьбіраліся пакінуць абшары Віленшчыны, дык пад кіраўніцтвам польскіх белагвардзейскіх афіцэраў, прысланых урадам соцыял-згодніка Марачэўскага, зорганизаваался ў Вільні і ваколіцах белая гвардыя. Віленскі-ж рэвалюцыйны пролетарыят, пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі Літвы і Беларусі, пачаў падпольна організаваць чырвоную гвардыю, або так званую савецкую міліцыю, якая павінна была ў рашчучы момант стаць са зброяй у руках на барацьбу супроць контр-рэвалюцыйных банд.

Першага студзеня 1919 году рэшткі нямецкага войска пакінулі Вільню. Найміты буржуазіі, польскія белагвардзейскія банды, змовіўшыся загадзя з

нямецкім контр-рэвалюцыйным камандаваньнем, пачалі заняць горад. А палове шостаі увечары польскія белагвардзейцы абкружылі дом на Вароньняй вуліцы, дзе змяшчаўся Віленскі савет рабочых дэпутатаў. У Савеце знаходзілася ў той час толькі нязначная частка чырвонагвардзейцаў, каля 50 чалавек, рэшта была разьмеркавана за горадам, на станцыі Парубанак.

Рэвалюцыйны камітэт пастанавіў змагацца, спадзяючыся, што з Парубанку прыдзе перамога і што чырвоная воіска, шоўшае на Вільню, пасьпе на выручку.

Пачалася аблога. Белагвардзейскія банды, чаго-б гэта ні каштавала, хацелі ўзяць Савет, зруйнаваць «Вароньяе гняздо» і ўчыніць крываваю расправу з комуністамі.

Жменька рэвалюцыянэраў героічна адбівала атакі белых, сілы якіх былі ў соткі раз большымі.

А 11-й гадзіне ночы польскі палкоўнік Вейтка, які кіраваў белагвардзейцамі, прыслаў парлямантара з пісьмовай прапановай здацца на літасьць пераможцаў. У адваротным выпадку палкоўнік пагражаў патапіць абаронцаў Савету ў іхнай крыві.

Рэвалюцыйны камітэт адхіліў прапанову найміта буржуазіі і пастанавіў абараняць Савет да апошняга патрона.

Роўна а 12 гадзіне ночы пачаліся зноў страшэнныя атакі белагвардзейцаў, якія адбіваліся цэлую ноч. Нарэшце, пад раніцу белыя зрабілі перапынак.

Цяжкія хвіліны прышлосся перажыць абложаным. Сілы змяншаліся. Патронаў ужо амаль ня было, а з Парубанкаў ніхто не зьяўляўся на дапамогу.

Раніцаю 2 студзеня абложаных ўжо зразумелі, што яны павінны загінуць.

А 10 гадзіне раніцы белыя зноў пачалі штурмаваць. Першая атака была адбіта, але далей абараняцца ня было магчымасці: вышлі ўсе патроны.

Тады большасць абложаных пастанавіла здацца. А першай гадзіне дня з дзвярэй Віленскага савету быў зняты чырвоны сьцяг і польскія белагвардзейцы ўварваліся ў дом.

Не пажадалі здацца жывымі ў рукі белагвардзейскай зграі сябры рэўкому т. т. Вяржбіцкі, Ляўданскі (Кунігас), Пілер (Ромуальд), сакратар Віленскага савдэпу т. Шымілевіч і сябра Віленскага савету т. Аз. У момант, калі азьвярэлыя белагвардзейцы хацелі іх узяць, яны героічна накіравалі кулі ў свае сэрцы. З пяцёх застаўся выпадкова жывым толькі цяжка паранены Ромуальд. Іншыя загінулі сьмерцю харобных».

Але нядоўга панавалі разбэшчаныя белыя бандыты ў Вільні. 6 студзеня 1919 году Чырвоная армія ўвайшла ў Вільню. У тыя часы была абвешчана Літоўская Савецкая Рэспубліка (16-ХІІ—1918 г.), і ў сувязі з тым, што белая панская Польшча ўсімі захадамі імкнулася падабраць у свае рукі і Літву і Беларусь, з мэтай адрадзіць свае даўнейшыя крэ-

сы, нямінуча трэба было аб'яднаць Савецкую Беларусь з Савецкаю Літвой.

Як першы зьезд саветаў Савецкай Беларусі (2 лютага 1919 г.), так і першы зьезд саветаў Савецкай Літвы (18 лютага 1919 г.) выказаліся за канечную патрэбу такога злучэння.

27 лютага 1919 году, паводле настаной двух зьездаў, і адбылося злучэнне рэспублік у адну рэспубліку Літвы і Беларусі.

«Злучэнне рэспублік,—казала дэкларацыя,—ня мае на мэце ніякіх ваяўнічых плянаў у адносінах да суседзяў; яно зроблена выключна для лепшай абароны праў рабоча-сялянскіх мас Літвы і Беларусі і для больш пэўнага (пэўнейшага) усталення злучаных дзяржаў».

Быў створаны адзіны ўрад, у склад якога ўвайшлі прадстаўнікі Літвы і Беларусі. Цэнтрам аб'яднаных рэспублік сталася Вільня.

Разгарнулася праца па адраджэнні гаспадаркі Беларусі. Рабочыя і сяляне, зьяўляючыся гаспадарамі краю, шчыра бяруцца за молат і плуг,—лёгка уздыхнуўшы пасья навал і змаганьня.

Ня глядзячы на тое, што барацьба за вызваленне ўсёй Беларусі яшчэ ня спынілася, ня глядзячы на блізкасць фронту, пачынаюць ажываць фабрыкі і заводы. Урад асаблівую ўвагу зьвяртае на адраджэнне дрэвапрацоўчай і скураной прамысловасці.

У былых панскіх маёнтках закладаюцца савецкія гаспадаркі.

Упяршыню савецкая ўлада пачынае закладаць у шырокім маштабе школы з выкладаньнем на роднай беларускай мове. Складаюцца пляны будучага беларускага унівэрсытэту.

Толькі пачынала разгортвацца ў тых часы праца на адраджэньні нашай краіны, як Польшча, якая ўвесь час імкнецца праглынуць Беларусь, працягвае агідныя кіпці свайго белага арля, і ён, пры дапамозе капіталістычнага Захаду, глыбока, усьлед за нямецкім чорным арлом, уядаецца імі ў разадраныя, скрываўленыя грудзі Савецкай Беларусі.

Абвясціўшы, па загаду Антанты, вайну Савецкай Расіі, белая Польшча окупуе Савецкую Беларусь. Абкружаныя з усіх бакоў белавардзейцамі (Юдзеніч, Дзянікін, Калчак і інш.), нашы расійскія браты ня могуць даць патрэбных сіл для нашага паратунку.

Чырвонай арміі прышлося пакінуць Беларусь, і наша краіна трапіла ў рукі пана Пілсудзкага.

19 красавіка 1919 г. белапалякі азхапілі Вільню, а 8 жніўня і Менск быў у руках белапалякаў¹⁾.

Крывавай плямай вызначалася ў гісторыі змаганьня рабочых і сялян Савецкай Беларусі панаваньне белапольскага жандара.

¹⁾ Паводле артыкулу проф. Ус. М. Ігнатоўскага „Вялікі Кастрычнік на Беларусі“. „Беларусь“, Менск, 1924 г.

Моцна трымае сваю здабычу ў агідных кіпцюрох
белы польскі арол у часе свайго панавання.

Польская окупацыя

Разам з панам Пілсудзікім, разам з польскімі ле-
гіянэрамі вярнуліся на Беларусь і паны—былія
памешчыкі і фабрыканты.

Адразу польскае камандаваньне выдала загад,
згодна якога «ўся прыватная ўласнасьць, ці гвал-
тоўна захопленая, ці мо' выпадкова трапіўшая ў
другія рукі, павінна быць безадкладна зьвернута
ўласнікам. Уласнікі зямельнай маемасьці або іх
правамоцныя намесьнікі павінны да 10 верасьня
забраць сваю зямельную маемасьць».

Зразумела, што памешчыкі пачалі спаганяць
сваё «права» на маёнткі, страчаныя імі пры савец-
кай уладзе...

Рабочыя ў гарадох павінны былі моўчкі цярпець
зьдзекі польскіх легіянэраў над імі галоднымі, бес-
працоўнымі, жабракамі...

Прыход на Беларусь польскай арміі, «збавіцелькі
ад бальшавікоў», як яна сябе называла, вызначыў-
ся рабаўніцтвам дзяржаўнай і прыватнай маемась-
ці, пагромамі, арыштамі і расстрэламі рэволюцый-
нага жыхарства.

1919-1920 год—адзін з самых жудасных гадоў,
які толькі можа помніць рабоча-сялянская пра-
цоўная Беларусь.

Зразумела, што ў часе польскай акупацыі Беларусь страціла сваю дзяржаўнасць, працоўныя Беларусі страцілі права на назву «чалавек», і тыя абяцанкі-цацанкі, якімі з самага пачатку цешыў Пілсудзкі, абярнуліся ў цяжкія падаткі на беларускага селяніна, у пагромы на яўрэяў, у бізуны і шомпалы для рабочых і сялян.

Калі прыйшла польская армія, кожны працоўны Беларусі зразумеў, хто прыйшоў гаспадарыць у яго краіну, чаго патрэбна гэтаму чужынцу ад нашых палаткаў.

Ужо ў першыя месяцы белалпольскага панавання турмы былі запоўнены рабочымі і беднымі сялянамі. Самыя бязьлітасныя катаванні запанавалі ў турмах. Ня толькі членаў нашай слаўнай баявой камуністычнай партыі бязьлітасна катавалі белалпольскія жандары, а і спачуваючых бальшавізму і наогул каго папала.

Белалпольскі жандар хацеў расстрэламі і шыбеніцамі прымусіць працоўных Беларусі скарыцца беламу агіднаму арлу і быць паслухмяным быдлам для прыехаўшых гаспадарыць у свае маёнткі памешчыкаў, якія пры дапамозе польскіх жандараў спяганялі «правы» на сваю маемасць...

Уся ўлада перайшла да паноў: рабочы і селянін, зразумела, быў пазбаўлены ўлады...

Пад пагрозай сьмертнай кары беларускі селянін павінен быў ехаць у абоз, пакідаць родную вёску...

Замест беларускіх школ, белапалякі пачалі адчы-
няць польскія школы, і гэтым самым прымуова
полёнізаваць край.

Урадавай мовай зрабілася польская мова, ня
гледзячы на тое, што абсолютная большасць на-
сельніцтва яе не разумела.

Вярнуліся старыя часы.

Польскі ўрад ужываў усе захады, каб разрозь-
ніць рабочы профэсіянальны рух, надаўшы яму
рэлігійныя формы. Буржуазія пачала засноўваць
так званыя «каталіцкія» профсаюзы, «юдэйскія»
профсаюзы. Гэта-ж самае было праведзена і ў адно-
сінах да коопэрацыі.

Польская окупацыя выклікала страшэнны рост
беспрацоўя ў беларускіх гарадох.

Вось што пісала газэта «Звезда» (якая друкава-
лася ў той час у Смаленску) пра становішча рабо-
чых у Менску:

«Беспрацоўе ў Менску вялізнае. Беспрацоўных
цяпер ня менш 70 проц. усіх рабочых. Становішча
іх жудаснае, і няма надзеі, што гэтае становішча
ўдасца хоць крыху палепшыць».

Профэсіянальнае абароны праў рабочых ня
было—профсаюзы былі разагнаны. Няма чаго і ка-
заць пра ахову працы рабочага ў тыя часы.

З вялікімі цяжкасцямі, кіруючы з падполья
рэвалюцыйным рабочым рухам, камуністычная
партыя аднаўляе чыннасць профэсіянальных са-
юзаў, карыстаючыся ў іх вялікім уплывам, пра-

водзячы бязьлітасную барацьбу з соцыял-згодні-
камі дробна-буржуазных партый, як Бунд і інш.

Але азьвярэлая польская дэфэнзыва самымі га-
небнымі спосабамі шляхам провокацыі выкрывае,
арыштоўвае і расстрэльвае рэволюцыйных рабо-
чых, расстрэльвае кіраўнікоў падпольнага баль-
шавіцкага руху (арышты і расстрэлы ў Менску і
Бабруйску). На месцы расстрэленых таварышоў
становяцца новыя, якія з яшчэ большым запалам і
нястрыманай бальшавіцкай энэргіяй вядуць далей
змаганьне з паслугачымі польскага пана.

Гарадзкі пролетарыят, злучыўшыся пад сьцягам
куністычнай бальшавіцкай партыі не на жыцьцё,
а на сьмерць, змагаўся з белапольскай уладай, з
фабрыкантамі, што вярнуліся былі зноў на «свае»
фабрыкі ды заводы, змагаўся за свае правы, зма-
гаўся за вызваленьне, за саветы, пры актыўнай дапа-
мозе беларускага селяніна-партызана.

Не сьцяярпелі рабочыя ды сяляне гэткага ўціску
польскага панства. Падпольны рабочы рух у гара-
дох набывае ясна выяўлены характар соцыяльнага
змаганьня.

Абудзілася і сялянства. «Двадзесьце пеньць»,
ня зыходзіўшыя з вуснаў польскіх жандараў сло-
вы, абрыдла цярпець на сваіх сьпінах сялянству.
Ідэя вызваленьня свае роднае краіны ад панавань-
ня чужынца шырока захоплівае беларускія вёскі.

*Як і раней, у часы нямецкай акупацыі, на чале
гэтага шырокага руху за вызваленьне ад польска-*

панскага прымусу, становіцца адзіны кіраўнік і перадавы атрад рэволюцыйных рабочых і сялян—
комуністычная партыя бальшавікоў і комсамол.

Непамерныя падаткі, якія спаганяюцца з беларускага сялянства, зьдзекі польскіх легіянераў над бяззбройнай моладзьдзю, гвалты, пагромы і рабункі ў беларускіх мястэчках, спаленыя вёскі, як кара за невыкананьне загадаў польскага ўраду, прыдушэньне рэволюцыйнага рабочага руху, забарона забастовак і бязьлітасная расправа з забастоўшчыкамі,—усё гэта штодзень павялічвае лік прыхільнікаў, актыўных барацьбітоў за Савецкую Беларусь, за справу вызваленьня.

У Беларусі пад кіраўніцтвам комуністычнай партыі шырокай хваляй пачынае распаўсюджвацца рух працоўных мас—*партызанскі рух*. Усе рэволюцыйныя рабочыя і сяляне лічаць адзіным выйсьцём з цяжкага свайго становішча—*паўстаньне*.

Гутаркамі непакорлівых паўстанцаў-партызан напаяняецца беларускі лес. Ён трымае пад сваёй аховай і апекай паўстанца-беларуса. Сярод беларускіх балот, у непраходных пушчах хаваюцца партызаны ад вачэй польскіх карных аддзелаў, якія бязьлітасна помстуюць за паўстаньні...

Пачынаецца змаганьне: хто каго?

У адказ на рабункі, вымаганьне непасільных падаткаў, у адказ на катаваньні ды экзэкуцыі, партызанскія аддзелы шляхам узброеных нападаў ніш-

чаць гвалтаўнікоў, распачынаюць з імі бойкі, паміраюць за справу вызвалення ці перамагаюць. Нішчацца панскія маёнткі. Дымам ідзе панскае добро...

З асаблівым ўздымам выбухнула паўстаньне ўвесну 1920 году.

Расстрэламі ня ў сілах польска-панскі ўрад задушыць паўстаньня. У адказ на расстрэл Менскіх і Бабруйскіх рабочых паўстаюць Слуцкія партызаны, паўстае Дукора, бяруцца за зброю партызаны Бабруйшчыны, Мазыршчыны... Польскі ўрад расстрэльвае і Дукорскіх партызан... Але ня спыняецца хваля паўстаньяў, хваля барацьбы...

«У разуменьні рэволюцыйнай канечнасьці я гатовы ахвяраваць сабой пры ажыцьцяўленьні пастаўленых мэтаў, за вызваленьне і аднаўленьне ў нас савецкай улады,—так, як і іншыя таварышы, што былі раней мяне і што з гонарам памерлі ў няроўных бойках!»—кажа прысяга партызана мазырскіх балот і бабруйскіх лясоў.

У часы самага найбольшага ўздыму паўстанья на дапамогу працоўным Савецкай Беларусі прыйшла Чырвоная армія, якая сваім ліпнёўскім наступленьнем канчаткова вызваліла паўстаўшых рабочых і сялян Савецкай Беларусі ад белапольскага панаванья.

Надышлі славуцья ліпнёвыя дні, дні перамогі і вызваленьня.

Польскія паны і шляхта ўсімі спосабамі імкнуліся запанаваць у нашай краіне, зрабіўца гаспадарамі мільёнаў працоўных. Але аднадушнае змаганьне, слаўная барацьба рабочых і сялян, братэрская дапамога рабоча-сялянскай Чырвонай арміі вызвалілі нашу краіну ад улады паноў і шляхты, далі магчымасьць працоўным Савецкай Беларусі аднавіць сваю незалежнасьць, здабытую крывёю рабочых і сялян, далі магчымасьць вольна будаваць сваё жыцьцё.

А жудасьці польскага адступленьня...

Хіба хто іх не памятае...

«Мы ўсе добра памятаем гэтыя дні,—піша ў сваіх успамінах Старшыня Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту СССР і БССР тав. А. Чарвякоў.—Барысаў расстралялі. Бабруйск узарвалі. Менск і другія гарады палілі з усіх бакоў. Усюды яўрэйскія пагромы. Дабро вазамі вывозілі за сабою. Як некалі Нэрон паліў Рым, каб пацешыць сваё мастацкае пачуцьцё, так генэрал Шэптыцкі загадаў паліць Слуцк, у той час, як ён, «вялікі заваявальнік», будзе ехаць на шашы на Нясьвіж. Гвалты, зьдзекі над кабетамі. «Дымам і пажарам» пускалі паны Беларусь і гэтым убівалі ў галаву рабочых і сялян яснае разуменьне таго, што пан бароніць толькі сваё і для сябе; калі-ж ён траціць, дык лічыць, што калі ня пану, дык і другім няхай не застаецца».

Мы ўсе добра памятаем гэтыя дні, і забывацца на іх ня маем права.

Сьвята перамогі. Рыскі мір

Чырвоная армія 11 ліжня 1920 году вызваліла сталіцу Савецкай Беларусі ад белапольскіх окупантаў.

Як зазначае ў сваіх успамінах адзін з тагачасных барацьбітоў за Савецкую Беларусь—Ус. М. Ігнатоўскі: «лік чырвонаармейцаў у раз дзесяць быў меншы, чым уцякаючая белапольская армія. Яна ўцякала ў поўным разлажэньні, пры поўнай адсутнасці дысцыпліны. Куды дзелася тая бліскучая армія, якая 11 месяцаў таму назад ішла окупоўваць Беларусь. Яна растала, пагубіла сваю масьць і зрабілася натаўпам. І зразумелая рэч. Перад працоўнымі масамі, калі яны падымуцца, калі яны злучацца са сваёй рабоча-сялянскай арміяй, ня зможа ўстаяць самая лепшая белая армія.

Прышоў чырвонаармеец, змучаны, галодны, часткаю бяз ботаў. Працоўныя масы не абсыпалі яго кветкамі, а стараліся знайсці для яго ў хаце кавалак хлеба. Пакойна, бадзёра, бяз шуму, бяз гвалтаў ішоў ён за працоўныя масы і разам з працоўнымі масамі Беларусі. Ішоў ён на Варшаву.

Надышлі зноў дні вольнага жыцця. Бяз панства, бяз войска окупантаў, у цеснай лучнасці з Чырвонай арміяй, пры яе непасрэднай дапамозе, пачаўся новы этап гісторыі нашай краіны.

Каб пацьвердзіць сваю незалежнасьць, арганізаваная рабочая кляса і працоўнае сялянства

Беларусі, у асобе прадстаўнікоў рэволюцыйных
арганізацый, 1 жніўня 1920 году выдалі дэклара-
цыю аб абвяшчэньні незалежнасьці Савецкай
Беларусі.

*«Імем паўстаўшых рабочых і сялян абвяшчаецца
незалежная Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка
Беларусі.*

*«Імем працоўнага сялянства і рабочых мас кому-
ністычныя і рэволюцыйна-соцыялістычныя рабоча-
сялянскія арганізацыі Беларусі абвяшчаюць:*

*«Што ўсе законы і пастановы польскай окупа-
цыйнай улады аб узнаўленьні прыватнай улас-
насьці ў Беларусі касуюцца.*

*«Яшчэ раз пацвярджаецца, што права прыват-
най уласнасьці на зямлю касуецца назаўсёды.*

*«Усе народныя багацьці пераходзяць у рукі
дзяржаўных органаў рабоча-сялянскага народу.*

*«Рабоча-сялянскія арганізацыі Беларусі, імем
паўстаўшых працоўных мас, абвяшчаюць Беларус-
кую «найвышэйшую раду» і ўсе белавардзейскія і
буржуазна-памешчыцкія ўрады Беларусі скіну-
тымі і падлеглымі суду рабоча-сялянскага народу;
усе ўрадавыя і клясавыя буржуазна-памешчыцкія
ўстановы польскае окупацыйнае ўлады падлягаюць
безадкладнаму затрыманьню і пераданьню суду
ваенна-рэволюцыйнага трыбуналу.*

*... «Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Бела-
русі будзеца на прынцыпах бязьлітаснай дыкта-*

туры пролетарыяту і выкарыстання ўсяе практыкі з Савецкай Расіі.

«... Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі будзе будаваць сваё жыццё на асновах прыцягнення да савецкага будаўніцтва самых шырокіх працоўных мас, незалежна ад таго, да якой нацыянальнасці і вызнання яны прыналежаць.

«... Аб'яднання пад сьцягам Савецкае Соцыялістычнае Рэспублікі Беларусі арганізацыі заклікаюць усіх сьвядомых і чэсных грамадзян Беларусі натужыць усе свае сілы дзеля таго, каб падняць культурны ўзровень нашага краю, наладзіць гаспадарку і пераможна закончыць вайну з вечнымі ворагамі працоўнай Беларусі—польскімі шляхціцамі».

У гэтых, поўных закліку і веры ў перамогу, бадзёрых, абгрунтоўваючых асновы савецкага ладу, словах працоўнага Беларусі ў другі раз абвясцілі незалежнасць рабоча-сялянскай Савецкай Беларусі.

І ў гэты раз—назаўсёды.

Аднак, змаганьне за Савецкую Беларусь у тыя часы было яшчэ далёка ня скончана. Фронт польска-савецкай вайны рэзаў цела Беларусі, ішла барацьба.

У кастрычніку 1920 году азьвярэлая белапольская армія зноў захапляе чырвоны Менск у свае рукі; да таго хочацца польскай шляхце ўладаць савецкім Менскам. Але лёс чырвонай сталіцы Бела-

русі ўжо быў вырашаны бойкамі пад Койданавам, якія каштавалі Чырвонай арміі трох тысяч пяцісот чырвонаармейцаў...

У гэтыя часы пачынаюцца мірныя перагаворы, і белапалякі вымушаны пакінуць Менск, паводле ўмоў перамір'я.

Менск застаўся савецкім.

А 18 сакавіка 1921 году ў Рызе была падпісана мірная ўмова паміж Расіяй, Украінай і Беларусьсю, з аднаго боку, і Польшчай—з другога, якая зьяўляецца надзвычайна важным для Беларусі актам.

Польская дэлегацыя ніякім чынам не пажадала разьвязаньня беларускага пытаньня шляхам усенароднага галасаваньня (плебісцыту), і, калі ў Рызе паўстала пытаньне аб беларускай незалежнасьці і самавызначэньні, яна дала зразумець Савецкай дэлегацыі, што гэта пытаньне ня дасць магчымасьці ім пайсьці на мір.

«Пад прымусам польскай дэлегацыі,—кажа ў артыкуле «Ад 2-га да 3-га Зьезду Саветаў БССР» А. Чарвякоў,—расійская дэлегацыя вымушана была згадзіцца на ўнясенне ў мірную ўмову пункту аб прызнаньні незалежнасьці Беларусі бяз пэўнага акрэсьленьня, які зьмест укладаецца ў гэта разуменьне. Самае балючае пытаньне для Беларусі аб межах было таксама вырашана без залежнасьці

ад волі жаданья насельніцтва Беларусі. Польская дэлегацыя імкнулася хутчэй правесці на карце лінію, якая-б азначала ўладаньні Польшчы. І калі расійская дэлегацыя даводзіла, што гэтая лінія падзяляе на дзве часткі беларускую тэрыторыю, што насельніцтва заходняй часткі Беларусі, на якую прэтэндуе Польшча, ужо шмат раз заяўляла аб сваім жаданьні вызваліцца з-пад улады абшарнікаў, то і тут, пры напаміне аб тым, што пры гэткай настанове пытаньня можна толькі затрымаць і разарваць мірныя перамаўленьні, польская дэлегацыя прымусіла расійскую дэлегацыю перайсьці да абгаварэньня тэй лініі, якая была праведзена.

Яна падзяляла Беларусь на дзве часткі. Яна вызначыла межы польскай дзяржавы.

Так збылася найвялікшая несправядлівасьць у адносінах к беларускім працоўным гушчам».

Сьвяткуючы дзесятыя ўгодкі свае незалежнасьці, працоўныя Савецкай Беларусі павінны памятаць аб братоў, якія адарваны ад нас прымусам, супроць іхняй волі і жаданья, і якія, у той час, калі мы сьвяткуем сьвята перамогі, пакутуюць у польскіх турмах і засьценках.

Барацьба з бандытызмам

Не пасьпеўшы ўзмацніцца пасля боёў з белананскім польскім войскам, Савецкая Беларусь

спаткала новага ворага, які ўсімі мерамі імкнуўся тэрорызаваць маладую савецкую ўладу.

На тэрыторыі Савецкай Беларусі зьявіліся бандыты.

Па сваім характары бандытызм у Савецкай Беларусі не зьяўляўся мясцовым рухам сялянства пад кіраўніцтвам контр-рэвалюцыйных сіл, але быў прынесены на Беларусь неспакойнай суседкай, белай Польшчай, якая ўсімі спосабамі імкнулася знішчыць Савецкую Беларусь.

На тэрыторыі Польшчы ў часы 1920-21 г. г. узнікае цэлы шэраг контр-рэвалюцыйных арганізацый, якія, з благаславення Пілсудзкага і за яго грошы наймаюць банды, перакідваюць іх цераз мяжу на тэрыторыю Савецкай Беларусі, і тут пачынаюць свае «славутыя» ўчынкі.

Шырокія колы працоўнага сялянства аднесліся адмоўна ка бандытызму. Дапамагалі бандытам—і то не заўсёды—шляхта і вясковыя кулакі. Іх мы знаходзім і сярод бандытаў.

Самымі «славутымі» ўчынкамі «выславіліся» банды Савінкава, Булак-Булахавіча, якія зьвярынымі нападамі на вёскі і мястэчкі, пагромамі бяззбройнага яўрэйскага насельніцтва, здзекамі з працоўных заслужылі сабе па праву найменне бандытаў у гісторыі Савецкае Беларусі.

Бандытызм у Савецкай Беларусі зьяўляецца ўжо ў лістападзе 1920 г., калі Булак-Балаховіч, уця-

каючы са сваім «войскам» у Польшчу, рабуе нашу краіну.

З лістапада 1920 г. да сакавіка 1921 году бандыты ўчынілі да 40 пагромаў і налётаў. З гэтага ліку на адну Мазыршчыну прыпадае да 30 пагромаў, учыненых бандытамі Булак-Балаховіча.

У сакавіку 1921 г. бандытызм яшчэ больш узмацняецца, польская ўлада ўсімі сродкамі організуе і падтрымлівае бандытызм у Савецкай Беларусі. Колькасць пагромаў і нападаў у сакавіку м-цы на тэрыторыі тагочаснай Савецкай Беларусі (Барысаўскі, Менскі, Ігуменскі, Бабруйскі, Слуцкі і Мазырскі паветы) павялічваецца да 18, у красавіку—таксама 18, у маі—53 *пагромы і налёты*, у чэрвені—52, у ліпні—24, у жніўні—56, у верасні—35.

Дзевяцьдзесят шэсць пагромаў на працягу адзінаццаці месяцаў!

Лік бандытаў у чэрвені месяцы 1921 году дайшоў да 3.500 чалавек, якія складалі сорак банд.

Плач і стогны працоўных, плач яўрэйскай мес-тачковай беднаты, зрыў працы маладога савецкага апарату шляхам нападаў на савецкіх працаўнікоў,—усё гэта прымусіла савецкую ўладу абвясціць самую бязьлітасную барацьбу з наймітамі суседняй дзяржавы і тэй шляхце ды кулацтву, што спачувала ім.

Дзякуючы энэргічнай барацьбе з бандытызмам, дзякуючы самаадданасці чырвоных барацьбітоў,

дзякуючы актыўнай дапамозе працоўнага сялянства,—агульнымі сіламі бандытызм у Савецкай Беларусі быў знішчаны.

Найміты суседняй дзяржавы атрымалі належнае ад працоўных Савецкай Беларусі.

І атрымалі так, што хоцькі-ня хоцькі, а прышлося ўцякаць з нашай тэрыторыі да сваёй апякункі.

К пачатку 1922 году Савецкая Беларусь перамагла і гэтага ворага.

Пачалося змаганьне працоўных Беларусі на новых, бяскроўных, але, аднак, таксама цяжкіх і ўпартых франтах.

І з 1923 году Савецкая Беларусь змагаецца на фронце народнай гаспадаркі ды асьветы, крок за крокам заваёўвае пазыцыі, перамагае.

Адраджэньне гаспадаркі Савецкай Беларусі

Толькі цяпер, калі Савецкая Беларусь перамагла замежных і ўнутраных ворагаў, толькі цяпер, калі працоўныя Савецкай Беларусі здабылі права на самастойнае незалежнае жыцьцё,—пачалося ў краіне будаўніцтва, пачалося ўпартае змаганьне за палепшаньне свайго жыцьця, свае гаспадаркі. Сьнярша паўстала пытаньне аб адраджэньні гаспадаркі.

Якую-ж гаспадарку мела Беларусь у даваенныя часы?

Ня гледзячы на свае прыродныя багацьці, да вайны Беларусь была самай адсталай краінай на тэрыторыі былой Расійскай Імпэрыі.

Ляжалі невыкарыстаныя масывы тарпянікаў, лясы-ж—другая крыніца нацыянальнага багацьця нашага краю—прадаваліся памешчыкамі на пні і сплаўляліся па рэчках за межы ў неапрацаваным выглядзе.

Фабрычна-заводзкая прамысловасьць на тэрыторыі нашае краіны была вельмі слабая. Яна станавіла ўсяго толькі каля 5 проц. усяго нацыянальнага прыбытку, тымчасам як у Эўропэйскай Расіі фабрычна-заводзкая прамысловасьць станавіла звыш 14 проц. нацыянальнага прыбытку краю.

Рабочых на Беларусі ў даваенны час было ўсяго 20.000 чалавек. Сярэдні гадавы заробтак беларускага рабочага ў 1908 годзе быў роўны 185 руб., тымчасам як у Расіі рабочы зарабляў да 243 рублёў у год.

Пераважная большасьць насельніцтва нашай краіны—сяляне гаспадарылі на сваіх дзедаўскіх надзелах, вельмі маленькіх, з якіх ледзь-ледзь можна было пражыць.

Беларускі селянін увесь час прымушаны быў дбаць аб тым, каб прыкупіць зямлі. Вось чаму кожную лішнюю капейку ён не ўкладаў у гаспадарку на палешаньне яе, але збіраў, каб купіць у пана зямлі.

Гаспадарка вялася дзедаўскімі спосабамі. *Трох-палёўка і саха—вось яе характарныя адзнакі.*

Але рэдка, рэдка якому селяніну даводзілася прыкупляць зямлю,—да таго бедная была гаспадарка нашага селяніна! Купляла ў паноў зямлю шляхта, вясковыя кулакі. Рэшта-ж сялян была пазбаўлена гэтай магчымасці. З-за беззямелья, з-за цеснаты частка сялян кожны год павінна была ехаць у Амэрыку ці ў Сібір.

Каб сказаць, як разьмяркоўвалася зямля на Беларусі, скарыстаем наступныя статыстычныя весткі.

Так, паводле статыстычных даных перапісу 1887 г., зямляўладаньне разьмяркоўвалася такім чынам:

Сялянская зямля (надзельн. і куплен.)	31,5 проц.	усяе плошчы
уласьніцкая—да 50 дзесяцін	1,9	„
уласьніцкая—звыш 50 дз. на гаспадарку	56,3	„
скарбовая і царкоўная зямля	10,3	„

За пэрыод 1887—1917 г. адбыліся такія зьмены:

сялянская зямля станавіла	34,4 проц.	усяе плошчы
уласьніцкая да 50 дзес. вырасла да	18,3	„
буйна-уласьніцкая зьменшылася да	40,7	„

З гэтых лічбаў мы можам зрабіць вывад, што буйныя памешчыкі прадавалі шмат свае землі, але толькі каля 3-х процантаў яе трапіла ў рукі сялянства, рэшта-ж пераходзіла ў рукі шляхты і кулацтва, якое мела да 50 дзесяцін зямлі на гаспадарку.

Рэволюцыя ў аснове парушыла формы зямляўладання на Беларусі, перадаўшы ў рукі працоўнага сялянства звыш мільёну дзесяцін памешчыцкай, царкоўнай і скарбовай зямлі, што павялічыла сялянскае зямляўладаньне на 19 проц.

З другога боку, праз нацыяналізацыю зямлі рэволюцыя раз на заўсёды скончыла з драпежніцкімі імкненьнямі шляхты і кулацтва—забраць усю зямлю ў свае рукі і абезьземліць бедняка.

Дзякуючы нацыяналізацыі зямлі, савецкая ўлада паставіла перад селянінам заданьне—ня імкнуцца павялічыць зямельную плошчу ў сваёй гаспадарцы, *але стаць на шлях палепшаньня форм урабленьня зямлі, пачаць змаганьне за ўраджайнасць.*

І мы далей убачым, як селянін цяпер ужо замест таго, каб збіраць грошы на зямлю, збірае іх на сельска-гаспадарчыя машыны для свае гаспадаркі і гэтым паляпшае яе.

Беларуская прамысловасьць і сельская гаспадарка, як аб гэтым мы пісалі раней, ужо за час імперыялістычнай вайны, окупацыі і грамадзянскай вайны прышла да поўнага заняпаду, поўнага крызісу.

На долю працоўных Савецкай Беларусі выпала ганаровая, але цяжкая, работа па адраджэньні народнай гаспадаркі да тае ступені, на якой яна была ў даваенны час.

За шэсьць год мірнага соцыялістычнага будаўніцтва працоўных Савецкай Беларусі пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, пры дапамозе ўсяго Савецкага Саюзу, аднавілі народную гаспадарку да даваеннага ўзроўню. Гэты этап скончыўся ў 1926-27 г.

Ажылі фабрыкі і заводы, павялічылася плошча засеваў у сельскай гаспадарцы, жыццё ўвайшло ў «каляіну».

Дзякуючы таму, што нашай краіне прышлося позна ўзяцца за аднаўленчы пэрыод (з 1922 г.), гаспадарчае аднаўленьне праходзіла надзвычайна шпарка.

Цяпер, напярэдадні дзесяцігодзьдзя БССР, мы можам гаварыць ужо не аб аднаўленьні народнай гаспадаркі нашага краю, а аб *надыходзе новага, незнанага яшчэ гаспадаркай Беларусі пэрыоду, так званага рэканструкцыйнага пэрыоду, пэрыоду перабудовы ў сваёй аснове нашай народнай гаспадаркі.*

Бязумоўна, што няма чаго казаць аб тым, што і ў пэрыод аднаўленьня, ці, як мы інакш завем, пэрыод адраджэньня нашай гаспадаркі, часткова праводзілася перабудова, рэканструкцыя народнай гаспадаркі.

Ня кажучы ўжо аб тым, што Кастрычнікавая рэволюцыя прынесла з сабою для Беларусі рашучую і карэнную зьмену соцыяльна-эканамічных форм, перадаўшы ўсю прамысловасьць з рук буржуазіі ў рукі працоўных, за аднаўленчы пэрыод праведзена

перабудова на больш высокія тэхнічныя рэйкі цэлага шэрагу прадпрыемстваў.

За час нашага соцыялістычнага будаўніцтва на Беларусі нарадзілася буйная панчошна-трыкотажная прамысловасць, абсталяваная па апошняму слову тэхнікі, перабудована і скураная прамысловасць. Швэйная прамысловасць, якая ў даваенны час зьяўлялася на Беларусі саматужніцкай, цяпер, дзякуючы перабудове, стала на шлях фабрычна-заводзкай.

Лік рабочых, занятых у буйной—цэнзавай прамысловасці ў 1926-27 г., павялічыўся да 33.000 ч.

Побач з аднаўленьнем прамысловасці, адбывалася адначасова прыкметнае палепшаньне дабрабыту працоўных. Так, сярэдняя месячная плата прамыловага рабочага ў 1925-26 г. была 50 р. 39 к., у 1926-27 г.—57 р. 03 к., а ў першым паўгодзьдзі 1927-28 г. прамысловы рабочы атрымлівае ўжо ў месяц у сярэднім 61 р. 83 к. Палепшаньне дабрабыту працоўных адбілася на павялічэньні магчымасці больш купляць і спажываць прамысловыя і сельска-гаспадарчыя тавары.

Дзякуючы праведзенай частковай перабудове прамыловасці, працоўныя Савецкай Беларусі дамагліся зьніжэньня сабекошту прамысловых тавараў, што асабліва прыкметна было ў 1927-28 гаспадарчым годзе. Сабекошт зьнізіўся таксама дзякуючы палепшаньню якасці працы, восокаму ўзросту вытворчасці працы.

Рабочыя масы Савецкай Беларусі прылажылі ўсе сілы і энэргію па закліку камуністычнай партыі і савецкай ўлады для аднаўленьня і далейшага ўздыму нашай прамысловасьці.

Побач з гэтым нельга не адзначыць таго, факту, што адносная вага прыватнага ўласьніка да гэтага часу зьведзена на нішто ў нашай буйнай прамысловасьці. Той-жа самы процэс адбываецца і ў гандлі. Дзяржаўныя і коопэрацыйныя ўстановы выціснулі з нашага рынку буйнага гандляра, і наогул гандлёвыя звароты прыватных гандляроў у 1928 годзе значна і значна зьнізіліся.

Якія-ж дасягненьні мы маем за гады нашага будаўніцтва ў сельскай гаспадарцы?

Трэба сказаць, што ў той час, калі наша прамысловасьць была адноўлена да 1926-27 г., дык сельская гаспадарка дасягнула даваеннага ўзроўню значна раней, а менавіта—ў 1923-24 годзе. Засеўная плошча ў гэтым 1923-24 годзе дасягнула даваеннага ўзроўню.

З 1923-24 гаспадарчага году і ў сельскай гаспадарцы Беларусі пачаўся процэс рэканструкцыі, процэс перабудовы, які выявіўся ў узмацненьні жывёлагадоўлі (асабліва буйнага быдла); так, напрыклад, у 1916 г. па Беларусі кароў налічвалася 936-700 галоў, у 1927 годзе—1358-400 галоў; свіней—2.338.000. У галіне зямляробства гэты процэс перабудовы адзначаецца пераважным павялічэнь-

нем плошчы тэхнічна-прамысловых культур і палявых траў¹⁾).

Рост зямельнай плошчы адбываўся за лік узросту пашы, за лік перадачы зямель ляснога фонду, скарачэння аблог, нягодных зямель, памер якіх зьнізіўся да сучаснага моманту амаль на палову. Нельга не адзначыць таго факту, што дзякуючы праведзенаму зямляўпарадкаваньню павялічылася засеўная плошча.

Да 1927-28 гаспадарчага году было зямляўпарадкавана 3.409.500 дзесяцін зямлі, што складае крыху больш трэцяй часткі ўсяе плошчы зямлякарыстанья. Паводле плянавага заданья ў 1927-28 г. зямляўпарадкавана яшчэ 518.400 дзесяцін. Зямляўпарадкаваньне вымагае вялікіх сродкаў. Так, на дзяржаўнаму бюджэту 1926-27 і 1927-28 г. г. на зямляўпарадкаваньне ў БССР патрачана 1.345.900 р. і са сродкаў насельніцтва—1.020.400 рублёў.

Ня менш вялізную ролю ў разьвіцьці нашай сельскай гаспадаркі адыгрывае мэліорацыя забалочаных прастораў, якіх да 1927 году па ўсёй БССР налічвалася 1.932.900 гектараў. Дзякуючы правядзеньню мэліорацыі на гэтых амаль 2 мільёнах гектараў забалочанай зямлі павялічылася карысная плошча, адчыняцца новыя, добраякасныя для сельскай гас-

¹⁾ Лен, бульба. Так, напрыклад, у 1916 годзе пад бульбай было занята 217.800 дзесяцін, у 1927 г. плошча, занятая пад бульбу, павялічваецца да 410.700 дзесяцін.

падаркі землі. Вось таму і працоўныя пачалі барацьбу з адвечным балотам, з дрыгвою, за новую зямлю, якую па меры асушвання можна будзе колёнізаваць і, дзякуючы гэтаму, зьменшыць зямельную перанаселенасць нашай краіны. Працоўнае сялянства актыўна дапамагае савецкай уладзе праводзіць мэліорацыю зямель. Яно больш чым упэўнена, што на балотах павінны завітнець нівы. Вось таму і ня дзіўна, калі на 1 кастрычніка 1927 г. на Савецкай Беларусі налічваецца 830 мэліорацыйных сялянскіх таварыстваў, з агульным лікам членаў 50.900 чалавек. Гэтыя 830 таварыстваў праводзяць мэліорацыю на 158.800 гектарах балот.

Колькі яшчэ працы і сродкаў, колькі яшчэ сіл і энэргіі трэба прылажыць нам, працоўным, каб асушыць 2 мільёны гектараў чорназемнага балота!..

І мы цьвёрда ўпэўнены, што прыдзе час, калі працоўны чалавек пераможа гэтую прыродную стыхію і на тэрыторыі нашага краю завітнеюць нівы на 2 мільёнах гектараў новай, асушанай зямлі.

Як дасягненьне працоўных, канечна патрэбна адзначыць узрост калектыўных гаспадарак у вёсцы, узмацненьне савецкіх гаспадарак. У 1927 годзе на тэрыторыі БССР налічвалася ўжо 416 калектыўных гаспадарак. У гэтым годзе лік яшчэ больш узрос. На 1 кастрычніка 1928 году налічвалася ўжо 994 калектыўныя гаспадаркі. Мы з вялікай увагай павінны сачыць за посьпехамі гэтых соцыялістычных асяродкаў у нашай вёсцы, павінны дамагацца пера-

ходу нашых адсталых, дробных сялянскіх гаспадарак на больш высокую ступень разьвіцьця, накіроўваючы іх на шляху да калектывізацыі, да арганізацыі коопэрацыйных, гаспадарча-моцных гаспадарак—хлебных фабрык.

Мінулы 1927-28 г. даў прыкметнае павялічэньне ліку коопэраванага насельніцтва, што зьяўляецца таксама адным з дасягненьняў працоўных у галіне перабудовы народнай гаспадаркі краю на соцыялістычных рэйках.

Робячы падагульненьне, трэба сказаць, што дзесяты год існаваньня нашай рэспублікі прынёс з сабою ўзмоцнены ўзрост гаспадаркі краю, узрост прамысловай гаспадаркі, колькаснае і якаснае павялічэньне засеўнай плошчы, скаціны, уздым зароботнай платы, палепшаньне дабрабыту як гарадскога, так і сельскага насельніцтва, узмацненьне соцыялістычных элемэнтаў у вёсцы, узрост капітальнага будаўніцтва новых фабрык, заводаў. Усё кажа аб тым, што наша Савецкая Беларусь ідзе па шляху новых перамог на гаспадарчым фронце.

Але цяпер, як і раней, задача прамысловага разьвіцьця БССР стаіць перад працоўнымі, як асноўная з асноўных задач эаанамічнай політыкі.

— Разьвіцьцё прамысловасьці,—кажа рэзолюцыя аб'яднанага пленуму ЦК і ЦКК КП(б)Б ад 30 лістапада 1928 г.,—павінна ісьці, галоўным чынам, па лініі ўсё большага і далейшага скарыстаньня мясцо-

вае, сельска-гаспадарчае, лясное і мінэральнае сыравіны, а таксама разьвіцьця прадпрыемстваў па індустрыялізацыі сельскае гаспадаркі. Толькі рэсурсы сыравіны ў БССР не забяспечваюць канечна патрэбнага тэмпу разьвіцьця яе прамысловасьці,— павінна быць зьвернута дастатковая ўвага да пабудовы ў БССР прадпрыемстваў, грунтуючыся на прывознай, вытрымліваючай перавозку, сыравіне і поўфабрыкатах. Адначасова, прымаючы пад увагу значную ролю дробнай саматужнай вытворчасці ў Беларусі, канечна патрэбна выразна выконваць дырэктыву Пленуму ЦК УсеКП(б)—«забяспечыць садзейнічаньне разьвіцьцю саматужнай прамысловасьці, рамяства і г. д. і папярэдзіць усякую магчымасць адміністрацыйных прасьледваньняў іх, усямерна разгортваючы саматужна-прамысловую коопэрацыю і дапамагаючы ёй».

Нашы культурныя дасягненьні

Кажучы пра ўздым народнай гаспадаркі Савецкай Беларусі, нельга ня спыніцца на тых дасягненьнях, якія працоўныя Савецкай Беларусі маюць, на працягу існаваньня нашай рэспублікі, у галіне культуры і асьветы.

Загананьня, няпісьменныя масы рабочых і сялян у мінулым, сеньня, дзякуючы таму, што пайнута ўлады знаходзіцца ў руках працоўных, дасягнулі нячуваных посьпехаў на гэтым фронце.

У той час, калі ў дарэволюцыйныя часы на тэрыторыі Савецкай Беларусі ня было аніводнай школы з выкладаньнем на роднай беларускай мове (у тыя часы існавалі расійскія, ды і то ў абмежаваным ліку, а беларускія забараняліся), цяпер *мы маем каля 5 тысяч беларускіх школ чатырохгодак, звыш двухсот сямігодак.*

Усё школьнае навучаньне ў нас пераведзена на родную мову выкладаньня, прычым канечна трэба адзначыць, што інтарэсы працоўных тых нацыянальных меншасьцяў, якія жывуць на тэрыторыі нашай краіны, цалкам забясьпечаны: для яўрэяў існуюць яўрэйскія школы, для палякаў—польскія, для расійцаў—расійскія, для літоўцаў—літоўскія і для латышоў—латыскія школы.

У гэтым адрозьненьне Савецкай Беларусі ад яе заходніх суседак—Латвіі, Літвы і Польшчы. У гэтым, менавіта, і нашы дасягненьні, нашы посьпехі; кожная нацыянальнасьць мае роўнае права на родную школу, разьвіцьцё сваёй культуры, мовы, мастацтва.

У гэтым наша моц. У нашых школах, якія зрастаюцца з сям'ёю, дзякуючы аднолькавасьці мовы, выхоўваюцца новыя людзі, выхоўваюцца і будучыя барацьбіты за справу працоўных, якія, дзякуючы неадарванасьці нашай школы ад жыцьця, становяцца сьвядомымі, падрыхтаванымі да жыцьця і працы грамадзянамі. У справе палепшаньня якасьці школьнага выхаваньня мы маем таксама дасяг-

неньні, праўда, яшчэ невялікія. Удзел школы ў грамадзка-карысным жыцці фабрыкі, вёскі, прышчупленне працоўных звычак вучням,—усё больш і больш, па меры ўзросту нашай гаспадаркі, павялічваецца.

У часы, калі над Беларусьсю ўзвважаўся сьцяг Расійскай Імпэрыі, у нас ня было аніводнае вышэйшае навучальнае ўстановы.

Амаль не з часоў абвяшчэньня незалежнасьці Савецкай Беларусі, рабоча-сялянскі ўрад прапрацоўвае пытаньне аб адчыненні Беларускага дзяржаўнага унівэрсытэту, які і ўзьнікае ў 1921 годзе ў Менску, вырашы да гэтага часу ў цэнтр беларускай культуры і навукі, у якім выгартоўваюцца новыя настаўнікі, эканомісты, дактары, юрысты, а ў недалёкай будучыні і хэмікі—такія патрэбныя спецыялісты пры накіраванасьці нашай сельскай гаспадаркі па шляху да хэмізацыі.

Побач з Беларускай дзяржаўным унівэрсытэтам, у нас існуе Беларуска-сельска-гаспадарчая акадэмія, якая рыхтуе агрономаў, лесаводаў, мэліоратараў, рыхтуе новыя навуковыя сілы па вывучэньні сельскай гаспадаркі нашага краю.

Беларускі дзяржаўны вэтэрынарны інстытут—вышэйшая навучальная ўстанова—рыхтуе ў сваіх сьценах кадры спецыялістаў па вэтэрынарыі—вэтэрынарных дактароў, якія патрэбны пры жывёлагадоўчым ухіле нашай сельскай гаспадаркі.

Комуністычны унівэрсытэт Беларусі імя Леніна выхоўвае ў сваіх сьценах маладыя кадры ленінцаў-марксістых—будучых савецкіх партыйных працаўнікоў. Такім чынам, Беларусь, якая ня мела ў мінулым аніводнае вышэйшае навучальнае ўстанова, — да дзесяцігодзьдзя БССР мае чатыры ВНУ, у якіх вучыцца каля 5.000 студэнтаў.

Апроч вышэйшых навучальных устаноў, у БССР ёсьць шэсьць рабочых факультэтаў, трыццаць тэхнікумаў, трыццаць чатыры профэсіянальныя школы, рабочы і сялянскі унівэрсытэты і г. д.

Вось якія дасягненьні мы маем у галіне школьнай і профэсіянальнай асьветы працоўнай моладзі.

Ня было да рэволюцыі на Беларусі і ўстаноў, якія-б вывучалі нашу краіну, праводзілі дасьледчую працу.

Да дзесяцігодзьдзя БССР і ў гэтай галіне культурнага будаўніцтва мы маем нячуванья дасягненьні.

Савецкая Беларусь, дзякуючы ўладзе працоўных, мае сёньня *Беларускую Акадэмію Навук*—вышэйшую навукова-дасьледчую ўстанову, якая вывучае гісторыю, народную гаспадарку, мову, літаратуру, музыку, мастацтва і інш. Беларуская Акадэмія Навук зьяўляецца найвышэйшай навукова-дасьледчай установай нашай краіны і яднае вакол сябе ўсе навуковыя сілы, зьяўляецца асяродкам беларускай навуковай думкі. У Беларускай Акадэміі Навук

ёсьць таксама яўрэйскі, польскі, літоўскі аддзелы, якія вывучаюць культуру, гісторыю, мову і літаратуру гэтых нацыянальнасьцяй.

Многа новых, ніколі яшчэ не дасьледваных старонак з гісторыі існаваньня Беларусі ўпісала ўжо Акадэмія Навук у скарбніцу беларускай культуры.

Апроч Беларускай Акадэміі Навук, на Беларусі існуюць Навукова-дасьледчы інстытут сельскай і лясной гаспадаркі імя Леніна; у пэрыодзе арганізацыі Навукова-дасьледчы інстытут па вывучэньню беларускай прамысловасьці, існуе Беларускае дзяржаўнае бібліатэка—вялічэзная скарбніца кніг, у якой захоўваецца звыш 400 тысяч кніг, кніжная палата,—у заданьні якой уваходзіць абмен кніжкамі з усім сьветам, Беларускае дзяржаўнае музэй, у якім захоўваюцца каштоўныя прадметы беларускага і сусьветнага мастацтва, цэлы шэраг краязнаўчых музэяў, існуе шэсьць рэспубліканскіх навуковых таварыстваў, якія займаюцца вывучэньнем розных галін навукі.

Беларуская навуковая думка ўвесь час пашыраецца і ўзрастае, прыцягваючы да сябе ўсё больш і больш новых маладых навуковых сіл, якія вышлі з рабоча-сялянскіх мас.

Кажучы аб культурным будаўніцтве на Беларусі, трэба памятаць аб тым, што за час існаваньня БССР вырасла новая беларуская літаратура. Выраслі цэлыя шэрагі маладых яе творцаў—адданных

барацьбітоў за новага чалавека, за новы быт. Цяжкая і адказная праца пісьменьніка. І трэба сказаць, што наша літаратура далёка сягнула ўперад. Калі да рэвалюцыі беларуская літаратура ня мела свайго роману, дык цяпер зьявіўся шэраг романаў, поэм, напісаных беларускімі пісьменьнікамі.

Беларуская літаратура пачынае зьяўляцца ў перакладах на чужаземныя мовы, ёю зацікавіліся вучоныя-літаратуразнаўцы.

Савецкая Беларусь мае шэраг імён выдатных мастакоў слова, большая частка якіх выхавана ўжо ў часы змаганьня за Беларусь Савецкую ў часы культурнага адраджэньня (Ц. Гартны, З. Бядуля, М. Чарот, А. Александровіч, Я. Нёманскі, М. Зарэцкі, В. Каваль, П. Трус, К. Чорны, Крэйва і інш.), якія яднаюцца ў трох літаратурных аб'яднаньнях, што існуюць на Беларусі: «Беларуская Асоцыяцыя Пролетарскіх Пісьменьнікаў», «Польмя», «Узвышша». Савецкая Беларусь мае заслужоных народных поэтаў-клясыкаў беларускай літаратуры—Янку Купалу і Якуба Коласа.

Як і навука, так і беларуская літаратура дапамагае працоўным Савецкай Беларусі стварыць новае, лепшае жыцьцё, прыцягвае рабочых і сялян да кніжкі, да культуры.

Мы маем дасягненьні і ў галіне тэатральнага мастацтва. Ня меўшы да рэвалюцыі ніякага тэатру, у часе рэвалюцыі—драматычныя гурткі—Савецкая

Беларусь да дзесяцігодзьдзя БССР мае чатыры дзяржаўных тэатры, якія сваёй дзейнасьцю ўзьнялі тэатральнае мастацтва на высокую ступень.

Так, існуе Першы Беларускі Дзяржаўны Тэатр, Другі Беларускі Дзяржаўны Тэатр, Беларускі Дзяржаўны Вандроўны Тэатр (пад кіраўніцтвам Ул. Галубка) і Яўрэйскі Дзяржаўны Тэатр.

Соткі клюбаў, народных дамоў і хат-чытальняў абслугоўваюць сваёй працай культурныя запатрабаваныя працоўных Беларусі.

Беларускае Дзяржаўнае Выдавецтва шырока разгарнула справу па выданьні беларускай кніжкі, беларускай навуковай і мастацкай літаратуры.

На Беларусі выдаецца 17 газэт, з якіх 9 на беларускай мове, 4—на расійскай, 2—на яўрэйскай і 1—на польскай. Цэлы шэраг часопісаў («Полымя», «Маладняк», «Узвышша», «Асьвета» «Бальшавік Беларусі». «Савецкае Будаўніцтва». «Шлях Коопэрацыі», «Беларуская Мэдычная Думка», «Плуг», «Паляўнічы Беларусі», «Беларусі Піонэр» і інш.) рэгулярна высьвятляюць пытаньні політыкі, гісторыі народнай гаспадаркі, асьветы, літаратуры і культуры па сваіх старонках. Канечна, патрэбна адзначыць і росквіт вобразнага мастацтва, скульптуры. Часы Кастрычнікавай рэволюцыі выявілі з працоўных мае таленавітых мастакоў і скульптураў, якія ствараюць новае беларускае мастацтва.

У дзесятыя ўгодкі існаваньня БССР мы павінны памятаць і аб беларускай музыцы. Да рэволюцыі

беларускай музыкі ня было. Былі песьні сумныя, сялянскія, якія пяліся на вёсках у часе жнівады вячорак. І процоўныя, маючы ў сваіх руках уладу, вывелі гэту беларускую песню ў сьвет, у людзі. Яе прыхарошылі, аднавілі, прыбралі ў сьвяточнае ўрачыстае адзеньне нашы беларускія музыкі, кампозытары і гармонізатары. І старая сумная песня запяяла на новы лад, глянула стройнай маладзіцай,—на ўцеху ды адпачынак працоўным!

У нас зьявілася беларуская дзяржаўная кіно-вытворчасць; Белдзяржкіно выдала ўжо і выдае цэлую нізку кіно-фільм з беларускім мясцовым зьместам («Лясная Быль», «Кастусь Каліноўскі», «Его превосходительство», пра Гірша Лекерта ды інш.).

Толькі «яшчэ ня ўся работа зроблена», мы ўсе, уся наша краіна,—у процэсе будаўніцтва лепшага, новага, нязнанага жыцьця, якое прынясе з сабою пісьменнасьць усяму насельніцтву, прынясе культуру для палепшаньня нашага-ж дабрабыту.

Дзеля таго, каб палепшыць наша становішча, дзеля таго, каб ня быць беднымі, нам трэба стаць народам машын,—як у свой час гаварыў і пісаў т. Чарвякоў.

Што-ж савецкая ўлада будзе рабіць на працягу бліжэйшых год, каб нашу краіну—Савецкую Беларусь—зрабіць краінай машын, а нас—народам машын?

Па шляху да індустрыялізацыі

Абудзілася адвечнае торпавае балота... Парушаны гулам торпаздабываючых машын спакой дзікіх качак і журавоў...

Прышлі на балота тысячы людзей і ўпарта, мазолістай працай пачалі змяняць твар зямлі...

На поўнач, надалёка ад Воршы, тысячагодзьдзі ляжала торпавае Асінаўскае балота. Забалочаная мясцовасьць не давала магчымасьці ўзрастаць стромкаму лесу... Торп гніў...

А цяпер? Цяпер на гэтым месцы будзецца Асінаўская электрычная станцыя, і гэтыя людзі, што абудзілі адвечны спакой балота, будуць Асінаўскую станцыю.

Асінаўская электрычная станцыя на торпе будзецца паводле ўважліва вывучаных плянаў нашага соцыялістычнага будаўніцтва і прызначаецца дзеля таго, каб даваць танную электрычную энэргію, даваць сілу, якая будзе рухаць усе машыны фабрык і заводаў Аршаншчыны, Віцебшчыны і Мгілеўшчыны.

Перавод на танную, больш эканомную энэргію нашых прадпрыемстваў, удасканаленьне і перабудова іх, нашырэньне адпаведна ўзрастаючым запатрабаваньням і завецца рэканструкцыяй.

Дзеля таго, каб стаць «народам машын», дзеля таго, каб лепш жылося, канечна трэба як мага больш пабудаваць фабрык і заводаў, трэба пера-

абсталяваць існуючыя. А дзеля новых фабрык і заводаў патрэбна энэргія, якая-б рухала фабрыкі і заводы.

Такую энэргію, такую сілу і даюць электрычныя станцыі. На Беларусі пасля імперыялістычнай і грамадзянскай вайны лесу ня так ужо і багата, каб знішчаць яго для апалу, а торпу многа, і да гэтых часоў ляжыць ён масывам, хоць і зьяўляецца ня горшым апалам, чым дровы.

Таму і Асінаўская электрычная станцыя будзецца ў такой мясцовасці, дзе багата торпу, дзе яго хоціць, па падліках, на 100 год, ды новыя электрастанцыі будуць будавацца там, дзе ёсць вялікія тарпянікі.

Асінаўская электрычная станцыя—гэта толькі адно з вялічэзных будаўніцтваў сучаснага моманту для ўзьяцяцця нашай прамысловасці, для індустрыялізацыі Савецкай Беларусі.

Апроч таго, што наша прамысловасць як цяпер, так і ў далейшы час будзе грунтавацца на мясцовай сыравіне (лес, лён),—савецкая ўлада паставіла пытаньне аб разьвіцьці на Беларусі і такой прамысловасці, якая павінна будзе грунтавацца на прывознай таннай сыравіне, з разьлікам на гандаль таварамі ня толькі ў БССР, але і па-за межамі яе.

Паводле ўложанага пляну на пяць бліжэйшых год, наша прамысловасць павінна павялічыць свае асноўныя капіталы ў чатыры разы, а разам з гэтым

змяніць свой тэхнічны выгляд, павялічыць значэнне прамысловасці ў народнай гаспадарцы нашай краіны. Гэта павялічэнне капіталаў дасць магчымасць больш, чым у тры разы, павялічыць прадукцыю прамысловасці, павялічыць лік рабочых, занятых у прамысловасці больш, чым на палавіну.

Урад Савецкай Беларусі ўкладае ўсе, якія толькі ёсць, вольныя грашовыя сумы для развіцця прамысловасці краіны. Нам дапамагае індустрыялізаваць краіну і саюзна ўрад, адпускаючы пэўныя сумы для ўзмацнення ў нас прамысловасці. Так, *за пяць бліжэйшых гадоў мяркуецца ўкласці на будаўніцтва, пераабсталяванне, рамонты і пашырэнне беларускай прамысловасці сто трыццаць дзевяць мільёнаў пяцьсот тысяч рублёў, з якіх каля 80 мільёнаў пойдзе выключна на новае будаўніцтва.*

Каб Савецкая Беларусь была адарванай ад усяго Савецкага Саюзу Рэспублік, нельга было-б і марыць аб такой вялізнай дапамозе, якую атрымлівае Савецкая Беларусь, уваходзячы ў склад магутнага СССР.

Разгортванне індустрыялізацыі, пашырэнне нашай прамысловасці будзе адбывацца на грунце электрыфікацыі, правядзенне якой, дзякуючы, як было сказана, вялікім масывам торпу (апалу) у Беларусі, дае права гаварыць аб шпаркім тэмпе электрыфікацыі ўсяе БССР.

На працягу бліжэйшых год Асінаўская станцыя будзе закончана і дасьць электрэнэргію фабрыкам і заводам усходняга раёну БССР ужо ў 1930 годзе. Пуск Асінаўскае станцыі дасьць магчымасьць будаваць у тым раёне цэлы рад фабрык, а іменна: ільнапрадзільную фабрыку ў Воршы, фабрыку штучнага шоўку ў Магілеве, фабрыку па пераапрацоўцы касьцей, кахляны завод у Копысі і г. д.

У галіне электрыфікацыі БССР прадбачыцца пабудова шэрагу фабрычна-заводзкіх станцый, разьвіцьцё электрыфікацыі ў вёсках, пашырэнне і даабсталяваньне электростанцый вялікіх гарадоў.

А ў апошнія гады гэтага пяцігадовага пляну, калі Асінаўская станцыя будзе канчаткова пабудавана, мяркуецца пачаць пабудову новага волата, новай магутнай электростанцыі, другога электрычнага сэрца Савецкай Беларусі ў раёне Меншчыны, Гомельшчыны.

Побач з разьвіцьцём індустрыялізацыі нашай краіны належная ўвага павінна аддавацца і сельскай гаспадарцы.

І плян на бліжэйшыя пяць год прадугледжвае павялічэнне ўраджайнасці глебы праз узмацненне жывёлагадоўлі, праз ужыванне штучных угнаенняў і пасеваў лубіну і сэрэдэлі.

Але гэта, як вядома, немагчыма без рацыянальнага севазвароту з палявым травасеяннем, які, з аднаго боку, павялічыць ураджайнасць нашых палёў, а з другога боку, дасьць корм жывёле.

Дзеля таго, каб наша прамысловасць мела сыравіну, патрэбна і павялічэнне засеваў тэхнічных расьлін—лёну, каноплі, а таксама і бульбы.

І, нарэшце, побач з індустрыялізацыяй у прамысловасці, трэба індустрыялізаваць сельскую гаспадарку на грунце тэхнічнай пераапрацоўкі прадуктаў сельскай гаспадаркі, дзеля таго патрэбна арганізацыя падсобных прадпрыемстваў.

Мерапрыемствы, якія дапамагаюць павялічыць ураджайнасць, даць сыравіну прамысловасці, індустрыялізаваць сельскую гаспадарку, паводле пляну, наступныя:

1) Правядзеньне зямляўпарадкаваньня, якое прадбачыцца праз пяць год у асноўным закончыць (без балот).

2) Мэліярацыя трэцяй часткі ўсіх балот, што дасць магчымасьць выкарыстаць новую, адвеку нявыкарыстаную зямлю.

3) Арганізацыя пераходу палявой гаспадаркі на шматполье з правільным севазваротам і травасеяньнем.

4) Гадоўля гатунковай жывёлы, забясьпечыўшы догляд за ёю вэтэрынарнай дапамогай.

5) Стварэньне ў вялікім ліку калектыўных гаспадарак, узмацненьне і стварэньне новых савецкіх гаспадарак. Дапамога існуючай бядняцкай, сярэдняцкай сельскай гаспадарцы.

Вось тыя асноўныя мерапрыемствы, якія дадуць магчымасьць узьняць нашу сельскую гаспадарку

на вышэйшую ступень ураджайнасці, вось тыя асноўныя мерапрыемствы, пра якія павінен памятаць кожны працоўны Савецкай Беларусі і з творчай энэргіяй праводзіць іх у жыццё, каб палепшыць свой дабрабыт.

Пры ўмове правядзення гэтых мерапрыемстваў, паводле пляну, здолее павялічыцца засеўная плошча на адну дзесятую частку. Павялічыцца ураджайнасць збожжа на 13,5 проц. у параўнаньні з даваенным ураджаем. Ураджайнасць лёну павялічыцца на адну чвэрць. Жывёлы павялічыцца на 16 галоў на кожныя 100 галоў. Продукцыя сельскай гаспадаркі павялічыцца амаль на палову.

Таварнасць сельскай гаспадаркі ўзрасьце ў два разы ў параўнаньні з 1927-28 годам, і гэты ўзрост дасьць магчымасьць нашай краіне прадаваць тавары сельскай гаспадаркі ў іншыя раёны СССР і за граніцу.

Вось якія шырачэзныя пэрспэктывы стаяць перад нашай краінай у будучыні.

Але гэта ня ўсё. Нам трэба як мага больш захаваць нашу лясістасьць краю. Мы павінны берагчы лес, які ахоўвае нас ад неўраджаяў, сухменяў, голаду. Мы павінны навучыцца любіць лес, шанаваць яго.

На апал плян прадугледжвае максымальнае выкарыстаньне торпу, выкарыстаньне на дровы верхвін, гальля, рэштак ад лесараспрацовак. Кожнае дрэўца мы павінны берагчы. Мала гэтага, нам

трэба ўпарадкаваць нашы лясы, нам трэба будзе ў гэтыя пяць год аднавіць лес на 150 тысяч гектараў незалесеных плошчаў, нам трэба аблесіць 30.000 гектараў лятучых пяскоў, нам трэба аблесіць адну пятую частку ўсіх пяшчаных прастораў, нам трэба асушыць 70 тысяч гектараў забалочаных лясоў і адрамантаваць асушальна-сплаўныя каналы.

Нам трэба правільна высакаць лес, каб забяспечыць лесааднаўленьне.

І калі мы здоеем гэта зрабіць, мы зможам прадаць 120 тысяч кубічных мэтраў лесаматэрыялаў, а атрыманыя грошы ўкласьці на палепшаньне другіх галін нашай гаспадаркі, нашага дабрабыту.

Наш урад як у прамысловасьць, так і ў сельскую гаспадарку на працягу гэтых год укладае сотні мільёнаў рублёў, і абавязак кожнага працоўнага дапамагаць будаўніцтву новага жыцьця.

Плян прадугледжвае наша транспартнае і дарожнае будаўніцтва; палепшаньне нашых дарог—перша-чарговая задача пры перабудове ўсяе гаспадаркі.

Вялікі ўзрост насельніцтва ў беларускіх гарадох прымушае нас дбаць аб кватэрным будаўніцтве і комунальнай гаспадарцы. Паўстае канечнасьць пабудовы новых вялізных дамоў, паўстае канечнасьць пабудовы трамвайнага руху ў гарадох, каналізацыі, пашырэння электрастанцый, пабудовы новых вадаправодаў. Распачатая ў Менску пабудова трамвайнага руху будзе закончана, будуць

пабудаваны новыя вадалправоды ў Полацку, Воршы, Барысаве, Рэчыцы.

За пяць год у комунальную гаспадарку мяркуецца ўкласьці каля 41 мільёну рублёў, з якіх на новае будаўніцтва пойдзе трыццаць пяць мільёнаў.

Вельмі цяжкую задачу бярэ на сябе ўлада працоўных у пяцігадовым пляне. Да 1934 году мяркуецца правесці ўсеагульнае навучаньне, амаль цалкам ліквідаваць няпісьменнасьць. Бязумоўна, што і тое і другое без актыўнае дапамогі грамадзкіх арганізацый немагчыма, і перад працоўнымі стаіць задача ўсямернай дапамогі свайму ўраду.

Да 1932-33 году грошы, што адпускаюцца ўрадам на народную асьвету, узрастаюць амаль што ў два разы.

Сьмела, упэўнена мы павінны ісьці па шляху перамог, не саступаючы перад цяжкасьцямі. Больш актыўнасьці і творчай энэргіі. Больш веры ў перамогу. З верай, надзеяй у лепшую будучыну мы перабудуем нашу сярмяжную краіну на краіну індустрыі, а самі станем народам машын!

Да новых перамог!

Беларусь Савецкая і Беларусь Заходняя

Зруйнаваная сьпярша імпэрыялістычнай, а потым грамадзянскай вайной, другая частка нашай краіны—Заходняя Беларусь, паводле Рыскай згоды, апынулася ў складзе бэлай, панскай Польшчы.

У той час, калі ў нас, у Савецкай Беларусі, уся ўлада перайшла ў рукі рабочых і сялян, у Заходняй Беларусі поўнапраўным гаспадаром стаўся польскі жандар, пан і асаднік.

Як раней, пры царызме, так і цяпер, калі Заходняя Беларусьсю ўладае панская Польшча, ні становішча рабочага, ні становішча беларускага селяніна не палепшылася ані на ёту.

Як былі раней паны, фабрыканты, капіталістыя, як уладалі яны самымі лепшымі землямі, лясамі, фабрыкамі ды заводамі, так уладаюць яны і цяпер, бязлітасна эксплёатууючы рабочага і селяніна.

Памешчыкі і шляхта да гэтых часоў уладаюць паловаю ўсяе зямлі Заходняй Беларусі.

Белы польскі ўрад, у якасці падзякі за ўдзел у вайне, раздаў самыя лепшыя землі Заходняй Беларусі белым легіянерам—польскім асаднікам, а наш беларускі селянін застаўся працаваць на сваёй вузенькай палосцы, не атрымаўшы ад ураду ані пядзі зямлі, ані дапамогі на адбудову гаспадаркі. Нават цяпер, калі мінула колькі год, паводле офіцыяльных вестак польскага ўраду, на аднэй Віленшчыне чатыры тысячы вясковых сем'яў не аднавілі зруйнаваных пабудоў ды жывуць у зямлянках.

Чытач можа сабе ўявіць жыццё ў зямлянцы... А ў зямлянках, у краціных норах, паводле самых

простых падлікаў, на тэрыторыі ўсяе Заходняе Беларусь жыве ня менш 160 тысяч беларускіх сялян.

Трэба ўнікнуць, трэба адчуць становішча нашых братоў у Заходняй Беларусі.

Насадзіўшы ў Заходнюю Беларусь «сваіх людзей»—польскіх асаднікаў, белапольскі ўрад мае на ўвазе праз іх прымуова полёнізаваць Заходнюю Беларусь.

Польскі ўрад пазачыняў усе чыста беларускія школы. настаўнікаў-беларусаў павысылаў у Польшчу, адчыніўшы, замест беларускіх школ—школы польскія. *Цяпер у Заходняй Беларусі існуе толькі адна беларуская гімназія ў Вільні ды некалькі прыватных беларускіх пачатковых школ.*

Бяспраўнае становішча рабочага і беларускага селяніна, соцыяльна-нацыянальны ўціск, з аднаго боку, а з другога—рост самасьвядомасьці і рэволюцыйных настрояў рабочых і сялян усё больш і больш павялічваюць уплыў камуністычнай партыі Заходняй Беларусі, рабочыя і сяляне становяцца ў яе шэрагі, змагаючыся з панамі, фабрыкантамі, жандарамі і асаднікамі.

Польская ахранка бязьлітасна змагаецца з камуністычным рухам. Партыя адданных рэволюцыянераў абвяшчаецца па-за законам, і глыбокае падполье хавае барацьбітоў. Белаянскі, фашысцкі суд кідае ў турмы і засьценкі тысячы рэволюцыянераў—рабочых і сялян...

Рэвалюцыйныя настроі шырокіх мас сялянства далі магчымасьць Беларускай сялянска-работніцкай грамадзе, якая стыхійна ўзьнікла і мела мэтай легальную барацьбу за правы беларускага сяліна і рабочага, шырока разгарнуць сваю чынасьць.

Маючы дазвол ад польскага ўраду на легальнае існаваньне, Беларуска-сялянска-работніцкая грамада ўжо на працягу кароткага часу налічвае звыш ста тысяч членаў.

Беларуская сялянска-работніцкая грамада пачала праводзіць вялізарную працу па абароне праў працоўных Заходняй Беларусі легальнымі шляхамі, пачала праводзіць барацьбу за нацыянальнае і соцыяльнае вызваленьне беларускіх працоўных мас.

Але польскі ўрад спалохаўся гэтага вялічэзнага руху беларускіх працоўных, перапалохаўся *статтысячнай арміі* Беларускай сялянска-работніцкай грамады і забараніў яе легальнае існаваньне. Тэрорам, арыштамі быў разгромлены легальны рух беларускіх працоўных мас.

У 1928 годзе працоўныя ўсяго сьвету былі сьведкамі аднаго з самых ганебных, самых брыдкіх польскіх судовых процэсаў, калі на лаўцы падсудных сядзелі лепшыя прадстаўнікі працоўных Заходняй Беларусі, калі польскія паны пасадзілі на лаўку падсудных і абвінавачвалі ўсю працоўную Заходнюю Беларусь.

Чатырыста год катаргі далі польскія фашыстыя адданым барацьбітом за правы працоўных Заходняй Беларусі.

Рабочыя і сяляне Заходняй Беларусі не спалыхаліся гэтага прысуду. Яны шчыльней злучаюць свае рады і пад кіраўніцтвам адзінай, сапраўды рэвалюцыйнай, камуністычнай партыі Заходняй Беларусі праводзяць змаганьне за соцыяльнае і нацыянальнае вызваленьне з-пад уціску белананскай Польшчы, за свае правы, за мову за культуру.

Працоўныя Савецкай Беларусі ўпэўнены, што хутка прыдзе той час, калі рабочыя і сяляне Заходняй Беларусі, разам з працоўнымі Польшчы і Заходняй Украіны, пад кіраўніцтвам сваіх камуністычных партый пойдучь у адкрытае змаганьне з фашызмам і вырвучь уладу з рук буржуазіі.

Тады мы будзем сьвяткаваць сьвята злучэньня працоўнай Заходняй Беларусі з Беларусьсю Савецкай. Тады будзе зьнішчана прымусовая несправядлівасьць Рыскай згоды.

А цяпер, калі Заходняя Беларусь зьяўляецца амаль колёніяй бяспраўных, а белая Польшча з заслужаным правам можа звацца турмою народаў, якою ў свой час зьяўлялася Расійская Імпэрыя, працоўныя Савецкай Беларусі павінны ўважліва прыслухоўвацца да таго, што дзеецца ў Заходняй Беларусі, сваім актыўным удзелам на фронце соцыялістычнага будаўніцтва, сваёй адданай працай

на ператварэньні нашай краіны ў Новую Зямлю павінны паказаць сваім братам той славуці шлях змаганьня і перамог, які яны ў недалёкай будучыні будуць праходзіць разам з працоўнымі Польшчы і Заходняй Украіны, вырваўшы ўладу з рук польскіх памешчыкаў, фабрыкантаў і іх наймітаў.

Улада на праву належыць рабочым і сялянам!

ДАДАТКІ

АБВЯШЧЭНЬНЕ

Заходнай Комуны Беларускай Сааючай
Рэспублікай

(Рэзолюцыя прынятая на пленуме ЦК Комунісцкай
партыі (б) 30 ліпеня 1951 г.)

ДАДАТКІ.

Аб'яшчэнне аб выніках перамоваў між дэлегацыяй
заходных камуністаў і дэлегацыяй Беларускай
Сааючай Рэспублікай, якія адбыліся ў Варшаве
з 15 па 25 ліпеня 1951 года. У выніку перамоваў
дадзены наступныя аб'яшчэнні:

1. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
2. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
3. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
4. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
5. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
6. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
7. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
8. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
9. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.
10. Дэлегацыя заходных камуністаў прызнае, што
Беларуская Сааючая Рэспубліка мае права сама
вызначыць сваё ўнутрашняе і знешняе становішча.

СЛЪТЪ ДЪД

АБВЯШЧЭНЬНЕ

Заходняй Комуны Беларускай Савецкай Рэспублікай

(Рэзолюцыя, прынятая на I Зьездзе камуністычнай партыі (большавікоў) Беларусі, 30 сьнежня 1918 г.)

Атмосфэра, якая ўсё больш і больш згушчаецца на горызонце сусьветнага імперыялізму, пагражае зьніштожыць пераможны рух III Інтэрнацыяналу, паўстаўшага міжнароднага пролетарыяту і прыгнечаных нацый, якія становяцца на шлях ядыназбаўчы для іх—Камуністычнай рэволюцыі. Супроць ваяўніча-зачэпнага імперыялізму згуртоўваюцца ішарка сілы Савецкай Расіі дзеля таго, каб адстаяць свабоду працоўных гушчаў паўстаўшых народаў; каб устаяць супроць націску цесным ланцугом акружаючых нас найміцкіх банд і цёмных ордаў імперыялізму, каб яшчэ больш замацаваць заваёвы расійскага пролетарыяту і дапамагчы яму адбіць наступ драпежнага ворага, які задаўся мэтай зьніштожыць здабыткі пролетарыяту і свабодных праў нацый з мэтай наладжаньня фактычна-буржуазнага самавызначэньня народаў, тым

самым, беспрасьветнага разгулу капітала,—VI-я Краёвая (областная) Конфэрэнцыя бальшавікоў лічыць канечным абвясціць самастойную соцыялістычную рэспубліку Беларусі з тэрыторыяй Менскай, Горадзенскай, Магілёўскай, Віцебскай і Смаленскай губэрняў.

Працоўны народ усіх краёў—злучайся!

М А Н І Ф Э С Т

ЧАСОВАГА РАБОТНІЧА-СЯЛЯНСКАГА САВЕЦКАГА
ПРАВІЦЕЛЬСТВА БЕЛАРУСІ

**Таварышы, і браты рабочыя, бедныя
сяляне і чырвонаармейцы Беларусі!**

Гарацешная пакутная Беларусь, Беларусь рабочых і бедных сялян, сьпярга доўгія вякі свайго жыцця служыўшыя сродкам дзеля абагачэння польскага вяльможнага панства—памешчыкаў, зламслых грашаўнікоў—купцоў і ўсялякіх багацеяў—кывасмокаў, а потым захопленая пад уціск расійскага кывавага самадзяржаўя з яго генэраламі і самаўладным чыноўніцтвам, адурваная ды абманваная з касьцельных амбонаў ксяндзамі і з царкоўных аўтароў папамі, скутая з ног да галавы ланцугамі няволі, цярэўшая зьдзекі і глум і перажыўшая цяжкае ярмо нямецкага прыгону, цяпер аслабанаецца ад доўгай векавой пакуты адважным

наступам Чырвонае арміі і прычашчаецца да новага вольнага жыцця, якое будзецца на закладзінах кунізму, на фундаманце міжнароднае злучкі працоўнага люду.

Вялікая Акцябрская рэвалюцыя ў Расіі, зруйнаваўшы паганнае панства памешчыкаў, фабрыкантаў, ксяндзоў і паноў, панства абману, няволі і ўціску, залажыла фундамент новага ўстрою жыцця з уласцю самога працоўнага народу. Пачаўшы з Расіі, яна запаліла таксама агонь усясьветнага аслабджэння працоўнага народу ад прыгону грашаўніцтва, цароў і багачоў. Польша гэтага агню з кожным днём і з кожным часам ахапляе сабою ўсё большыя і большыя абшары зямлі, пераходзіць з аднае краіны ў другую, зганяе ўсюды з працоўнага народу цьму нязнання, змоўк і пакору, будзіць пачуццё паўстання супроціў прыгнятацеляў і помсту да іх і грозіць затапіць у сабе ўсіх ліхіх ворагаў працоўнага люду, ворагаў волі і шчасця, ворагаў рэвалюцыі і ачысціць шырокі чырвоны шлях да панства вольнае працы, да панства кунізму, да панства паміжнароднай братняй злучкі працаўнікоў усяго сьвету.

Чуючы і бачачы сваю нямінную скорую пагібель, ворагі рэвалюцыі, нясучай рабочаму і беднаму селяніну, гэтым праўдзівым гаспадаром усяго жыцця на зямлі, поўную ўласць над гэтым жыццём, мятусяцца ды трапечуцца, нібы няпрытомныя, стараючыся як мага, абманам ды под-

купаць сабраць вакол сябе сілы, абрушыцца на рэволюцыю і спыніць яе грозны наступ. Але ўсе іх надзеі дарэмны, усе іх патугі прапашчы! Магутнаму ўздыму рэволюцыйных хвіль, руйнуючых усялякае рабства, нішчачых усякі прыгон і вызваляючых працоўны народ, не знайсці на пуціне ходу ніякіх перашкод, ні жаднага стрыму!

Рабочыя, сялянская бедната і чырвона-армейцы Беларусі!

Руйнуючы будову цяжкага прыгону, высушваючы моры сьлёз і рэчкі крыві, разьлітых на шырокіх абшарах гарадэшнай Беларусі, зьнішчанай страшэннай вайною, узьнятай царамі і багачамі з-за сваіх інтарэсаў і пагубіўшай дарэмна мільёны рабочых і сялян, ідзе да нас у проміну сонца пры сьневу літаньяў шчасная пара аслабаджэньня, нясе вам рэволюцыя поўную ўласць і панаваньне. Паміж працоўнымі народамі Расіі, Літвы, Украіны і Латвіі ад сягонешняга дня становіцца і вы вольнымі і поўнапраўнымі гаспадарамі вольнай незалежнай Беларускай Соцыялістычнай Рэспублікі! Ад сёньнешняга дня Беларусь—Савецкая рэспубліка—становіцца Рэспублікай працоўнага народу, рабочых, сялянскае беднаты і чырвонаармейцаў Беларусі!

Усе, дагэтуль пасягаўшыя на працоўную Беларусь: буржуйныя прадаўнічыя правіцельствы, правіцельствы прыгоншчыкаў, купцоў, памешчыкаў і

фабрыкантаў, асьвечаныя прадажнымі духаўнікамі, дзе-б іх уласць яшчэ ні ліпела-б, як паганая Рада, нямецкае окупацыйнае начальства, польскае і украінскае пасяганьне,—лічыцца скінутымі, няіснуючымі і абвяшчаюцца з усімі сваімі сябрамі і прыхільнікамі вашымі і ўсяго працоўнага народу ў сьвеце злымі ворагамі, заслужанымі няшчаднай рэволюцыйнай кары.

Уставайце ўсе на абарону Соцыялістычнай Савецкай Працоўнай Рэспублікі Беларусі! Уставайце!

Няхай з усходу на захад і з поўначы на поўдзень прагучыць гэты вокліч па ўсім абшары Беларусі і ўздыме ўсіх да аднаго працаўнікоў і бедных сялян стаць пад чырвоны сьцяг сусьветнае рэволюцыі, каб аб вашы цесныя загартованыя рады ў шпэлах разьбіліся ўсе ліхія напады цёмных сіл рэволюцыі і беднага працоўнага народу.

Хутчэй да змогі! Каб не засталі вас у нядбайным спачынку, гатуючыся напасьці на савецкую Беларусь, чорныя грамады польскіх легіянераў, сп'янёныя гурты пятлюраўскіх незалежнікаў, а сьледам за імі белагвардзейскія слугі хаўруснічага імперыялізму!

Да змогі! Да змогі! Да змогі!

Іменем вякі царпеўшай няволю, пакуту і зьдзек, а ад сяго дня—вольнай Савецкай Рэспублікі Беларусі, іменем Чырвонае арміі, соцыяльнай рэволюцыі, іменем сусьветнага паміжнароднага комунізму

пастаўленае на варту Першым Зьездам Комуністычнай партыі Беларусі.

Часовае Работніча-Сялянскае Правіцельства Саветскай Беларускай Незалежнай Рэспублікі абвешчае перад усім сьветам:

1) З гэтага моманту ўся ўласць на Беларусі прыналежыць толькі саветам работнічых, сялянскіх, батрацкіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў.

2) Захаваўшыся дагэтуль дзе-кольвечы ўласць нямецкіх, польскіх і украінскіх окупантаў ад гэтага часу лічыцца скасаванаю.

3) Прадаўнічая буржуйная Беларуская рада з яе так празыванымі «народнымі міністрамі» абвешчаецца безабароннай законам.

4) Усе законы, пастановы, распарадкі і прыказы Рады і яе слуг, а таксама нямецкіх, польскіх і украінскіх окупацыйных уласцей лічацца несапраўднымі; распарадкі-ж і прыказы нямецкіх уласцей, датыркаючыя спосабу выхаду нямецкіх салдатаў з Беларусі, захоўваюць сваю сілу.

5) Ад сяго моманту ўстанаўляецца на Беларусі рэволюцыйны парадак; усе супроць-рэволюцыйныя выступы і патугі зрабіць пагромы, грабествы і гвалтаваньні будуць няшчадна руйнавацца.

6) Рабочыя, сяляне і працаўнікі ўсіх нацыянальнасьцяй, якія жывуць на абшары Беларусі, карыстаюцца роўным правам і знаходзяцца пад абаронаю рэволюцыйных законаў.

7) Уся зямля памешчыкаў і наогул буйных зямляўласнікаў, манастыроў, царквоў і касцёлаў і духаўнікоў, з усім жывым і мёртвым багацьцем (інвэнтаром), а таксама ўсе лясы, воды і нутра зямлі становяцца дастаткам працоўнага народу Беларусі.

8) Усе чыгункі і ўсе пуці злучкі (саабшчэньня), пошты, тэлеграфы ды тэлефоны, фабрыкі, заводы і банкі абвешчаюцца дастаткам рабочых і беднага сялянства Беларусі.

9) Мясцовыя саветы мусяць абараняць людзкое дабро ад раскраву і псоты і прыцягаць віноўнікаў да адказу.

10) Уводзіцца восем гадзін у дзень працы, без зьверхурочных гадзін на ўсялякай рабоце і ўваходзяць у моц усе дэкрэты РСФСР па забяспечы рабочага стану.

Чырвонай арміі, рабочым і сельскай беднаце Беларусі даручае Часовае Правіцельства Савецкай Беларускай Незалежнай Рэспублікі ахову ўсіх гэтых вялікіх заваёў соцыяльнае рэвалюцыі.

Яно напамінае ўсім працаўніком, што праз абарону Савецкай Беларусі—абараняецца Савецкая Расія, абараняецца сусветная рэвалюцыя, інтарэсы працоўнага народу ўсіх краёў на сьвеце і яскравае панства камунізму.

Няхай жыве вольная працоўная Беларусь!

Няхай жыве Савецкая Расія!
Няхай жыве сусьветная працоўнічая рэволюцыя!

Іменем вольнага Беларускага народу:

Старшыня Часовага Работніча-Сялянскага
Правіцельства Беларусі **Зьмітро Жылуновіч.**

Сябры Правіцельства: { **А. Мясьнікоў, С. Іваноў,**
 { **Алесь Чарвяк, І. Рэйнгольд.**

1 студзеня (января) 1919 г., Менск.

Д Э К Л Я Р А Ц Ы Я

**аб абвяшчэньні незалежнасьці Савецкай Соцыялістычнай
Рэспублікі Беларусі**

1920 г. жнівень м-ц.

Многалакутная, змучаная Беларусь, краіна беларускіх, расійскіх, польскіх і жыдоўскіх рабочых і сялян, пры дапамозе героічнай Расійскай Рабоча-Сялянскай Чырвонай арміі, завяршае справу свайго вызваленьня. Чырвоныя войскі, разьбіваючы апошнія рэшткі шляхецкіх армій, падыходзяць да заходніх этнографічных граніц Беларусі. Рабоча-сялянскі народ Беларусі цяпер можа свабодна праявіць сваю волю і сам вызначыць свой лёс, формы свайго далейшага існаваньня і свае ўзаемныя адносіны з суседзьмі.

Організаваная рабочая кляса і працоўнае сялянства Беларусі (Комуністычная партыя Літвы і Беларусі, Беларуска-Комуністычная Організацыя. Усеагульны Жыдоўскі Рабочы Саюз «Бунд» і Цэнтральнае Бюро Профэсіянальных Саюзаў

г. Менску і Менскай губ.), грунтуючыся на волі працоўных гущаў, праяўленай на 1-ым Зьездзе Саветаў Беларусі ў лютым 1919 году, і шэрагу рэзолюцый і пастанаў павятовых савецкіх зьездаў рабочых і сялянскіх партый у поўнай згодзе з Чырвонай арміяй і Рэволюцыйным Ваенным Саветам Заходняга фронту.

Імем найстаўшых рабочых і сялян абвясчае незалежную Соцыялістычную Савецкую Рэспубліку Беларусі.

Імем працоўнага сялянства і рабочых мас камуністычная і рэволюцыйна-соцыялістычныя рабоча-сялянскія арганізацыі Беларусі абвясчаюць:

Што ўсе законы і пастановы польскай окупацыйнай улады аб узнаўленьні прыватнай уласнасці ў Беларусі касуюцца.

Аснаўныя палажэнні аб арганізацыі народна-гаспадарчага жыцця, абвешчаныя 1-га студзеня 1919 г. ў маніфэсце часовага рабоча-сялянскага ўраду Беларусі, аднаўляюцца ў поўнай меры.

Яшчэ раз пацвярджаецца, што *права прыватнай уласнасці на зямлю касуецца назавсёды*. Права карыстання зямлёй атрымліваюць усе грамадзяне (бяз розніцы роду), жадаючыя абрабляць яе сваёй працай пры дапамозе сваёй сям'і або ў таварыстве і толькі да тае пары, пакуль яны ў сілах яе абрабляць.

Усе народныя багацці пераходзяць у рукі Дзяржаўных органаў Рабоча-Сялянскага народу.

З мэтай забяспечаньня гарадскога пролетарыату ў ССРБ уводзіцца дзяржаўная збожжавая монополія, арганізуецца дзяржаўнае забяспечаньне ўсяго працоўнага насяленьня ўсімі прадметамі першае патрэбы, наладжваецца ўсебаковае сацыяльнае забяспечаньне працаўнікоў і поўная ахова іх працы.

Рабоча-сялянскія арганізацыі Беларусі, імем паўстаўшых працоўных мас, абвяшчаюць Беларускаю «найвышэйшую раду» і ўсе белагвардзейскія буржуазна-памешчыцкія ўрады Беларусі скінутымі і падлеглымі суду рабоча-сялянскага народу; усе ўрадавыя і клясавыя буржуазна-памешчыцкія ўстановы польскае окупацыйнае ўлады падлягаюць безадкладнаму затрыманьню і пераданьню суду ваенна-рэвалюцыйнага трыбуналу.

Адначасна рабоча-сялянскія арганізацыі Беларусі заяўляюць:

Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі вызначае сваю заходнюю граніцу па этнографічнай граніцы паміж Беларуссю і суседнімі з ёй буржуазнымі дзяржавамі. Граніца ў Соцыялістычнай Савецкай Рэспубліцы Беларусі з Савецкай Расіяй і Украінай вызначаецца свабодным выяўленьнем волі беларускага народу на павятовых і губэрскіх зьездах Саветаў у поўнай згодзе з урадам РСФСР і ССРУ.

Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі будзеца на прынцыпах бязьлітаснай дыктатуры

пролетарыяту і выкарыстаньня ўсяе практыкі з Савецкай Расіяй.

Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі, знаходзячыся ва ўзаемных адносінах з Савецкай Расіяй, як роўная з роўнай, перадае на ўвесь час рэволюцыйных войнаў усе свае ўзброеныя сілы ў распараджэньне ядынага камандаваньня ўзброеных сіл усіх Савецкіх рэспублік, а гэтак сама заяўляе, што ўсе дыплёматычныя выступленьні ССРБ будуць у згодзе з выступленьнямі РСФСР і будуць мець на ўвазе агульныя інтарэсы ўсіх Савецкіх рэспублік, пабудованых на прынцыпах дктатуры пролетарыяту.

Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі, якая знаходзілася ў працягу доўгага часу ў цеснай сувязі з Расіяй, павінна зараз-жа прыступіць да ўстанаўленьня ядынага гаспадарчага пляну з РСФСР і іншымі ўжо ўтворанымі і якія могуць утварыцца савецкімі рэспублікамі.

Соцыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі будзе будаваць сваё жыцьцё на асновах прыцягненьня да савецкага будаўніцтва самых шырокіх працоўных мас, незалежна ад таго, да якой нацыянальнасьці і вызнаньня яны прыналежаць.

Абвяшчаецца поўнае роўнапраўе моваў (беларускае, расійскае, польскае і жыдоўскае) у зносінах з дзяржаўнымі ўстановамі і ў організацыях і ўстановах народнае асьветы і соцыялістычнае культуры.

Аб'яднаня пад сьцягам ССРБ політычныя і профэсіянальныя арганізацыі ў поўнай згодзе з Чырвонай арміяй і Рэволюцыйным Ваенным Саветам Заходняга фронту абвешчаюць, што, наперад да скліканьня свабодна-абранага Зьезду Саветаў Рабочых і Чырвонаармейскіх Дэпутатаў Беларусі, уся паўната ўлады ў ССРБ прыналежыць Ваенна-Рэволюцыйнаму Камітэту, у які Комуністычная партыя Літвы і Беларусі дэлегуе т. т. Чарвякова, Кнорына і Адамовіча, Усеагульны Жыдоўскі Рабочы Саюз «Бунд»—т. Вайнштэйна і Беларуская Комуністычная арганізацыя—т. Ігнатоўскага.

Аб'яднаня пад сьцягам Савецкае Соцыялістычнае Рэспублікі Беларусі арганізацыі заклікаюць усіх сьвядомых і чэсных грамадзян Беларусі натужыць усе свае сілы дзеля таго, каб падняць культурны ўзровень нашага краю, наладзіць гаспадарку і пераможна закончыць вайну з вечнымі ворагамі працоўнай Беларусі—польскімі шляхціцамі.

Няхай жыве Савецкая Соцыялістычная Беларусь!

Няхай жыве Фэдэрацыя Савецкіх Рэспублік!

Няхай жыве сусьветная рэволюцыя!

За Цэнтральны Камітэт Комуністычнай Партыі Літвы і Беларусі І. Сьмілга, В. Кнорын, А. Чарвякоў.

За Цэнтральны Камітэт Усеагульнага Жыдоўскага Рабочага Саюзу „Бунд“ Вайнштэйн.

За Цэнтральны Камітэт Беларускай Комуністычнай Арганізацыі У. Ігнатоўскі.

За Цэнтральнае Бюро Профэсіянальных Саюзаў гор. Менску і Менскай губ. А. Крыніцкі.

ДАДАТАК 2-гі.

Весткі аб тэрыторыі і насельніцтве
Савецкай Беларусі¹⁾

1. Тэрыторыя і шчыльнасьць насельніцтва БССР

Акругі	Колькасьць насельніцтва	Тэрыторыя ў кв. клм.	Шчыль- насьць на- сельніцтва на 1 кв. клм.
Бабруйская	717.860	20.033	35,8
Віцебская	573.391	11.363	51,3
Гомельская	675.159	16.009	42,2
Менская	879.656	21.421	41,1
Магілёўская	827.901	18.599	44,5
Мазырская	352.811	16.031	22,0
Аршанская	572.286	11.678	49,0
Полацкая	374.176	10.807	34,6
Усяго	2.938.240	125.950	39,5

Мужчын. 2.439.801²⁾

Жанчын. 2.543.439

2. Соцыяльны склад усяго насельніцтва БССР
(у процантных суадносінах)

Рабочыя	Служачыя	Асобы вольнай профэсіі	Гаспадары з наёмнымі рабочымі	Гасп., якія прац. з чле- намі сям'і	Гаспадары адзіночкі	Чл. сям'і, якія дапам. у занятках	Беспрацоўн.	Іншыя
5,82	4,77	0,18	1,53	39,28	4,12	39,01	0,89	4,40

¹⁾ Паводле перапісу 17 сьнежня 1926 г.

²⁾ Паводле падлікаў на 1 студзеня 1928 г. насельніцтва БССР
складае 5.087.970 чал

3. Нацыянальны склад усяго насельніцтва БССР
(у процантных адносінах)

	Беларусы	Расійцы	Яўрэі	Палякі	Украінцы	Іншыя
Па нацыянальнасьці	80,61	7,70	8,17	1,96	0,70	0,86
Па мове	67,23	23,40	7,41	0,85	0,36	0,75

4. Насельніцтва па месцы жыхарства

Гарадзкое насельніцтва	817.600 чал.
Вясковае насельніцтва	4.165.600 чал.

5. Пісьменнасьць насельніцтва БССР

(ад 7-гадовага ўзросту. У процантных суадносінах да ўсяго насельніцтва)

у 1897 г.

Пісьменных мужчын	35,1%
Пісьменных жанчын	14,8 „

у 1926 г.

Пісьменных мужчын	64,4%
Пісьменных жанчын	32,6 „

З Ь М Е С Т

	Стар.
Прадмова	3
Імпэрыялістычная вайна—Лютаўская рэволюцыя	7
Кастрычнік на Беларусі і Заходнім фронце	11
Нямецкая окупацыя на Беларусі	15
Абвяшчэньне незалежнасьці БССР	23
Польская окупацыя на Беларусі	31
Ліпнёвыя дні. Рыскі мір	38
Барацьба з бандытызмам	42
Адраджэньне народнай гаспадаркі.	45
Нашы культурныя дасягненьні	55
Па шляху да індустрыялізацыі	63
Беларусь Савецкая і Беларусь Заходняя	70
Дадаткі: Пастанова першага зьезду КП(б)Б аб абвяшчэньні незалежнасьці Савецкай Беларусі— 30-ХІІ—1918 г.	79
Маніфэст Часовага Работніцка-Сялянскага Ўраду Савецкай Беларусі 1 студзеня 1919 г.	80
Дэкларацыя абвяшчэньня незалежнасьці БССР — жнівень 1920 году	86
Весткі аб тэрыторыі і насельніцтве Савецкай Беларусі.	91

№ п/п	Наименование издания	Автор	Год издания	Формат	Уд. вес	Листов	Цена
1	Вестник административного и сельского хозяйства Белорусии		1950 год				88
2	Заключительные постановления и решения XXII съезда ЦК ВЛКСМ		1951 г.				79
3	Делегатский состав XXII съезда ВЛКСМ		1951 г.				79
4	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
5	Министерство Работников Сельского Хозяйства		1951 г.				80
6	Сельский Белорусский и сельский 1951 г.		1951 г.				80
7	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
8	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
9	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
10	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
11	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
12	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
13	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
14	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
15	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
16	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
17	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
18	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
19	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
20	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
21	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
22	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
23	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
24	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
25	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
26	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
27	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
28	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
29	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
30	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
31	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
32	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
33	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
34	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
35	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
36	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
37	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
38	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
39	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
40	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
41	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
42	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
43	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
44	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
45	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
46	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
47	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
48	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
49	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80
50	Белорусия в составе СССР		1951 г.				80

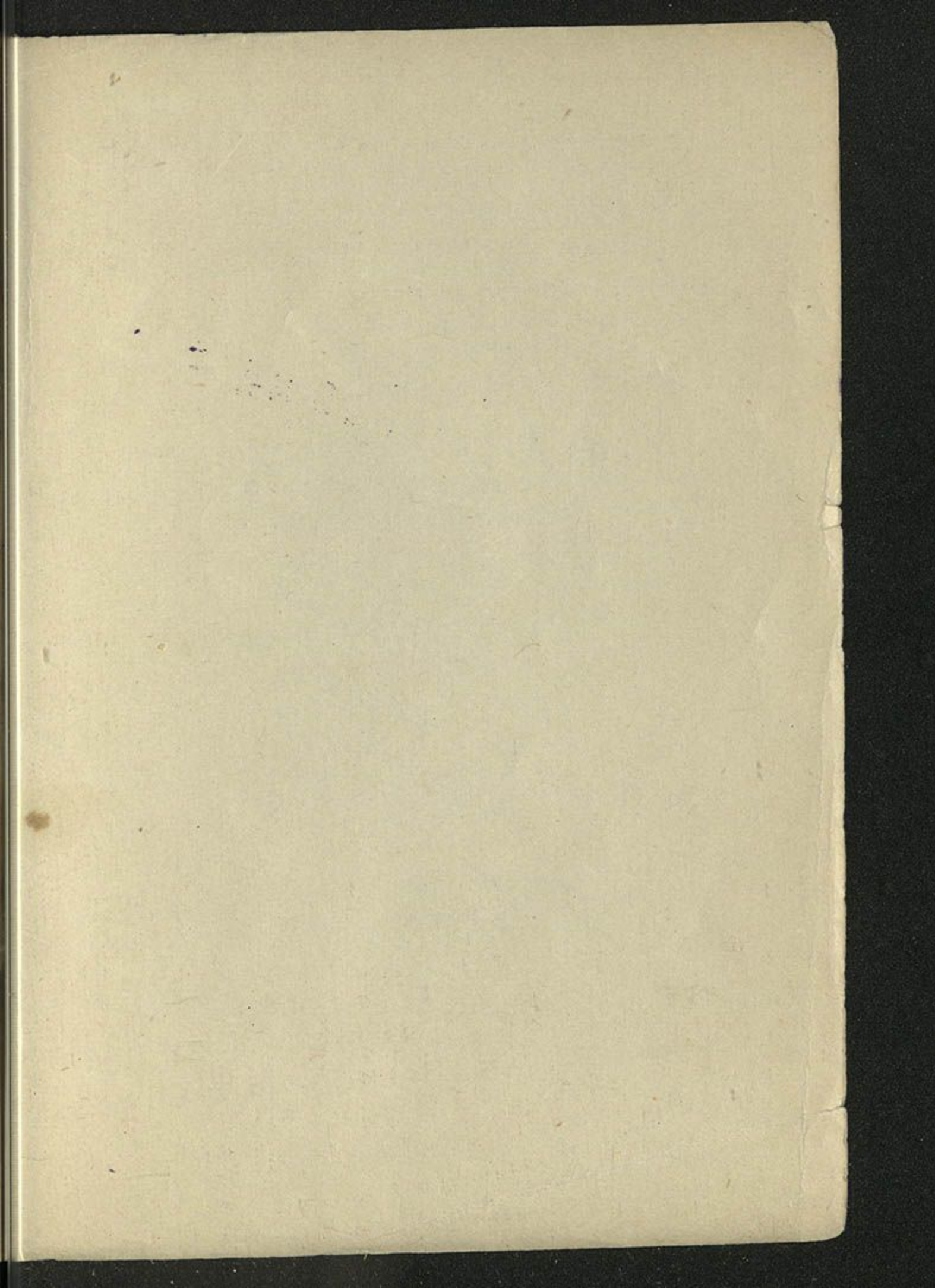

1807

1807

1964 = :

Бел. аддзеля
1994 г.

ЦАНА 35 коп.

800000002 138 16

